

Будьмо уважні
й обережні

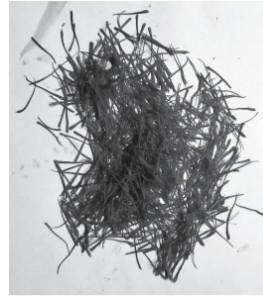
Як не потрапити
на гачок
російських ІПСО
» стор. 5

Ну хоч
виступимося...

Коли цього року
крутитимемо стрілки?

» стор. 2

Спеція,
коштовніша
за золото

Економіст із Гадяча роз-
почав збір найдорожчої у
світі прянощі

» стор. 6

Україна молода

Середа, 25 жовтня 2023 року

№43 (5955)

Учорашні курси
НБУ:
1 \$ = 36,556 грн
1 € = 38,761 грн

Диктуйте. Записую

«Суспільне» оголосило авторку та читця Радіодиктанту національної єдності-2023

» стор. 3

Коли мовчать гармати...
Фото з сайту ukanews.com.

Олександр Прокудін
голова Херсонської ОВА

«Десятки авіабомб летять щодоби по домівках, а поруч діти. Саме тому було ухвалено рішення про обов'язкову евакуацію у примусовий спосіб».

■ ЗИМОВИЙ ЧАС

Ну хоч ВИСПИМОСЯ...

Коли цьогоріч крутитимемо стрілки?

Валерія МУСХАРІНА, студентка Київського університету імені Бориса Грінченка

Традиційно перехід на зимовий час передбачає переведення годинника на годину назад. Це відбувається щорічно в останню жовтєву неділю: щоб люди, які працюють, могли адаптуватися. Цього року таке дійство відбудеться 29 жовтня о 4:00.

Тож, поки в цей день комп'ютери, планшети, розумні годинники та смартфони автоматично налаштуватимуться на новий час, можемо поспати на одну годину більше, а старі пристрої — перевести вручну після пробудження.

Уперше таку ініціативу впровадили у Великобританії ще у 1908 році, аби певним чином зекономити енергоресурси. Ідейним натхненником став Бенджамін Франклін — американський державний діяч, один з авторів Декларації про незалежність США й «те саме обличчя» 100-доларової купюри.

Сезонне переведення годинників практикують у 80 країнах. Зокрема, в Канаді, державах ЄС, Ізраїлі, Австрії, Британії та США. Попри це, роками поспіль Європа замислюється над скасуванням цієї традиції.

В Україні годинники почали переводити з 1981 року — аби люди більше працювали та, відповідно, використовували менше штучного освітлення. Однак це питання — досить неоднозначне і щорічно викликає серед українців різноманітні дискусії.

Прихильники цієї методики впевнені, що таким чином ефективно заощаджують електроенергію та дбайливо ставляться до її носіїв. Противники ж упевнені: це призводить до порушення біоритмів та погіршення здоров'я людей.

Питання відмови від переходу на літній та зимовий час уже не раз порушували у Верховній Раді. Водночас є реальні причини, через які наша держава не може скасувати таку практику.

Це передусім досить велика відстань від східних до західних областей України, що унеможливило життя в одному часовому поясі всією країною цілий рік. Приміром, якщо встановити незмінний зимовий час, світанок на сході влітку починатиметься посеред ночі — о 3-й годині, а темнітиме рано — близько 20-ї. Аналогічно за постійного літнього часу сонце на заході країни взимку сходитиме о 9-й ранку, а йти на роботу чи навчання доведеться в темряві.

За словами фахівців, можна відмовитися від переведення, але тільки при грамотному підході — поділу території на два часові пояси.

Осіньне переведення ми сприймаємо легше, бо з'являється можливість довше поспати. Однак маємо допомогти організму адаптуватися під новий час. Для цього варто взяти до уваги поради лікарів та намагатися нормалізувати сон за тиждень до переведення; більше гуляти на свіжому повітрі й відпочивати; не допускати сильного стресу та стежити за харчуванням. До того ж експерти радять звертатися до медитацій, дихальних практик та йоги. Вони також можуть допомогти розслабитися, позбутися зайвої тривожності, а отже — ідеально підготуватися до зміни часу. ■

Лариса САЛІМОНОВИЧ

До операції, яку окупанти проводять у районі Авдіївки вже три тижні поспіль, їхня армія готувалася з минулої зими. Зрештою їм вдалося зібрати тут рекордну кількість усіх видів озброєнь і загони добре підготовлених бійців. До початку атаки це місто вже було оточене орками з трьох сторін, тому рашистські пропагандисти з усіх каналів пророкували швидкий прорив і стовідсоткову перемогу.

Але, як показала практика, українські військові теж не галяли часу на підготовку, тому організоване в телевізори победобесіє виявилось надто поспішним. Зараз кремлівські рупори посипають голову попелом і публічно визнають, що їхні генерали прорахувалися в оцінках ситуації. Тож невдалий наступ на Авдіївку тепер називають «найбільшою поразкою російської армії в теперішній війні».

Озвучена статистика дійсно вражаюча. «Лише за два тижні боїв тут було втрачено 96 БТР і БМП, 32 танки, багато неброньованої техніки, — повідомив телеграм-канал «Кремлівська табакерка». — Що стосується живої сили, то ліквідовано 1 тис. 876 осіб, а 70 вважаються такими, що зникли безвісти. Враховуючи втрати техніки, шансів урятуватися в них було небагато. Більшість із них запишуть у «потеряшки», щоб зекономити на компенсаціях».

Як стало відомо, у боях під Авдіївкою російська армія втратила і кількох високопоставлених чинів, серед яких виявився командир штурмового батальйону на прізвище Федосєєв. За словами експертів, це свідчить про те, що гнати солдатів в атаку доводиться старшим офіцерам, оскільки звичайний дух кацапів через великі втрати на полі бою різко пішов на спад.

Але, попри все, москалі не припиняють спроб іти в нескінченні атаки. За даними представника Головного управління розвідки Міністерства Андрія Юсова, нині в Україні зосереджено 400 тисяч російських військовослужбовців. Цих сил достатньо для наступу на окремих ділянках фронту. Рашисти також активно розконсервують нову зброю й переправляють на місце бойових дій. Кремль ак-

■ НА ФРОНТІ

Осіньний «танкопад»

Спроба рашистів провести у жовтні «победобесний» наступ на всіх фронтах може завершитися для них колосальними втратами технічних і людських ресурсів

Авдіївка — гаряча точка на карті України.
Фото з сайту <https://www.slovoidilo.ua/>

тивно проводить також мобілізацію. «Про повторення сценарію, який був у лютому 2022 року, не йдеться, — резюмував спікер. — Але на окремих ділянках — так, ворог і далі намагатиметься проводити окремі наступальні операції».

Водночас українські військові продовжують воювати не кількістю, а вмінням. Зокрема, миколаївські десантники недавно вщент розбили бронетанкове угруповання, яке намагалось йти на наступ на Донеччині. Як повідомила пресслужба 79-ї десантно-штурмової

бригади, орки пішли у бій, застосувавши задимлення як маскування. Але розвідка змогла вчасно помітити підготовку до штурму, після чого артилерія почала знищувати кацапів вогневою атакою. Справу завершили мужні десантники, «розібравши бронетанкове угруповання на частини».

Добру новину повідомив також командувач оперативно-стратегічного угруповання військ «Таврія» Олександр Тарнавський. Лише за одну добу на цьому напрямку ВСУ знищили майже 500 москалів і 50 одиниць військової техніки. ■

■ ОВВА!

Подвійне щастя

У Черкасах за тиждень народилося аж п'ять пар двійнят

Людмила НІКІТЕНКО

Минулого тижня у Черкасах з'явилося на світ аж п'ять (!) пар двійнят. Причому тільки в одному пологовому будинку. Про це «УМ» повідомили в Черкаському міському пологовому будинку «Центр матері та дитини».

«Святкуємо тиждень двійнят у нашому пологовому будинку, адже за сім днів народилось аж п'ять двійнят. Це неймовірна радість не тільки для батьків, а й для нас», — розповідають медики «Центру матері та дитини». За їхніми словами, всі дітки і мами здорові, добре почуваються і скоро вдома насолоджуватимуться такими чарівними моментами батьківства, помноженими на два. ■

Одна з черкаських пар двійнят.
Фото надане Черкаським міським пологовим будинком «Центр матері та дитини».

БЕЗПЕКА

Їхати, щоб вижити

Через звірячі обстріли рашистами населених пунктів Донецької та Херсонської областей звідти терміново евакуюють дітей

Лариса САЛІМОНОВИЧ

Координаційний штаб з питань обов'язкової евакуації односторонньо підтримав рішення Донецької ОВА про терміновий виїзд у безпечні місця приблизно 250 дітей з восьми населених пунктів Бахмутського та Покровського районів. Наразі йдеться про мешканців Торецька, Щербинівки, Петрівки, Неліпівки, Північного, Очеретного, Катеринівки та Єлизаветівки. «Усіх дітей у супроводі одного з батьків або ж законного представника буде вивезено до початку холодів, — повідомили в Мінреінтеграції. — Евакуюваних направляють у гуманітарний хаб. Там вони можуть перепочити, поїсти й отримати всебічну підтримку і допомогу. Далі їх прийме Житомирщина. Там вони безоплатно будуть забезпечені прихистком, соціальними виплатами, гуманітарною допомогою і психологічною підтримкою».

Покинути прифронтову зону, де восени вкрай загострилася бойова дії, чиновники та правоохоронці Донеччини просять місцевих жителів уже давно. Втім навіть на початку жовтня на неокупованій частині регіону залишалось понад 40

тисяч неповнолітніх. У середині місяця, після оголошення обов'язкової евакуації у Бахмутському та Краматорському районах, ситуація дещо змінилася. За даними Нацполіції, у таких населених пунктах, як Залізне, Нью-Йорк, Північне, Ямпіль, Торське, Зарічне, Оріхуватка, Ніканорівка, Малинівка, Тихонівка, Васютинське та Рай-Олександрівка, сьогодні вже жодної дитини не лишилося.

Безпечну евакуацію сімей забезпечує поліція. Людей направлятимуть до тихих місць на броньованих авто. Для маленьких пасажирів приготували дитячі шоломи та бронжилети. Захисні комплекти розраховані на три вікові категорії. «Батьки та опікуни повинні розуміти, що відповідальність за життя дітей лежить на них, — застеріг дорослих заступник голови Донецької ОВА Вадим Філашкін. — Залишатися у Торецьку чи на території громади означає наражати дітей на невідповідний ризик. Ми надаємо всі можливі для евакуації — ці можливості треба використати».

Небажання місцевих жителів покинути зону бойових дій часом нагадує хворобливу впертість. Навіть з Авдіївки,

де сьогодні цілодобово триває справжнє пекло, поки що не виїхало півтори тисячі містян. На що вони сподіваються — сказати важко...

Дуже небезпечно далі залишатися і на півдні, тому голова Херсонської ОВА Олександр Прокудін теж терміново повідомив про примусову евакуацію 802 дітей із кількох десятків населених пунктів регіону. «Ми вже ухвалили таке рішення, — сказав він у спеціальному зверненні. — Йдеться про 34 населені пункти, де найбільш непроста безпекова ситуація. Але не всі погоджуються виїжджати. При цьому ворог щодня нещадно б'є по наших містах і селах. Десятки авіабомб летять щодоби по домівках, а поруч діти. Саме тому було прийнято рішення про примусовий виїзд».

За його словами, терміново свої домівки мають покинути жителі Дудчан, Качкарівки, Милового, Новокаїрів, Золотої Балки, Михайлівки, Осокорівки, Берислава, Зміївки, Новоберислава, Тягинки, Бургунки, Львового, Миколаївки, Одрадокам'янки, Ольгівки, Червоного Маяка, Веселого, Козацького, Антонівки, Коми-

шанів, Садового, Приозерного.

Прокудін звернувся до батьків із закликом подумати про їхніх дітей. «Домівки легко відбудувати, а як повернути здоров'я? Як надолужити недоспані ночі? Як роки життя в постійному страху нагадають про себе в майбутньому? — переконавав він. — Ваша дорога безкоштовна, за потреби буде надано житло. Що вас зупиняє? Бережіть дітей».

Про те, наскільки небезпечно залишатися у вказаних населених пунктах, свідчать події останніх днів. «Російські окупанти лише протягом минулої доби випустили по Херсонській області рекордну кількість авіабомб», — повідомила глава об'єднаного пресцентру Сил оборони півдня України Наталія Гуменюк 22 жовтня в ефірі національного телемарафону. Для знищення регіону противник використовує тактичну авіацію. «За цю добу було зафіксовано фактично рекорд-

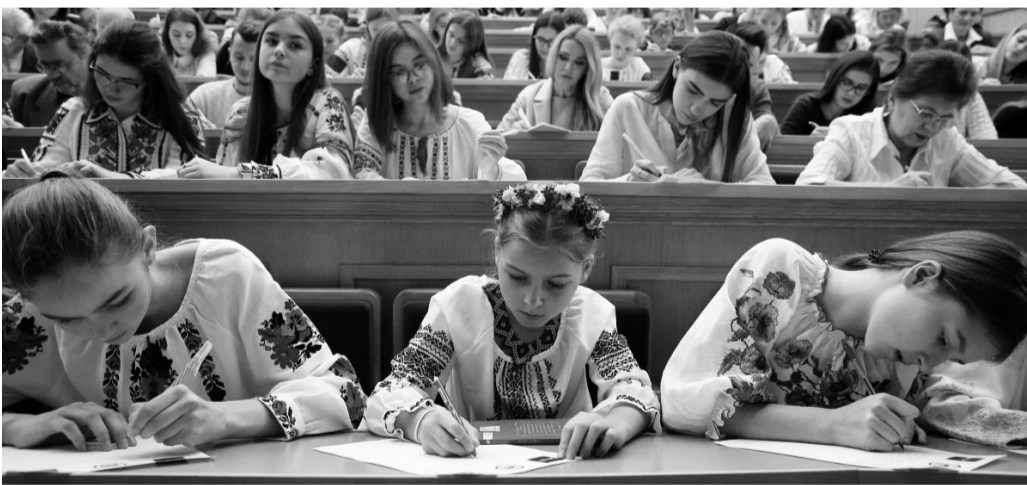
ну кількість авіабомб — 36, — сказала вона. — У Херсонській області ворог випускав від двох до чотирьох боеприпасів на один населений пункт. Для села це дуже велика потужність, оскільки руйнується кілька домівок одночасно. Коли 500-кілограмовий еквівалент тротилу вривається у землю, залишаються багатометрові вирви».

Загалом з території Херсонщини за останні півтора місяця було евакуйовано 450 дітей з родинами, але зараз, незважаючи на складну ситуацію, добровольців явно поменшало. Саме тому чиновники вирішили діяти радикально. «Тих, хто залишилися, ми евакуюємо у примусовий спосіб, — пригрозив Олександр Прокудін. — Прошу людей підготуватися. Діти повинні бути у безпеці й навчатися далі. Батьки, які відмовляються виїхати, порушують їхні права на освіту. Ми будемо звертатися, щоб їх узагалі позбавляли батьківських прав».

ПАТРІОТИЧНО

Диктуйте. Записую

«Суспільне» оголосило авторку та читця Радіодиктанту національної єдності-2023

Валерія МУСХАРІНА,
студентка Київського університету
імені Бориса Грінченка

Авторкою Радіодиктанту національної єдності у 2023 році стала українська поетеса та перекладачка Катерина Калитко. А читцем — актор Олексій Гнатковський, відомий за роллю Івана Довбуша у фільмі «Довбуш». Про це в етері Українського радіо оголосили член правління «Суспільного», керівник проекту Дмитро Хоркін та координаторка проекту й виконавча продюсерка Українського радіо Юлія Шелудько.

Подія відбудеться 27 жовтня, в День української писемності та мови, який, згідно з указом президента України, відтепер відзначатимуть саме цього дня, а не 9 листопада. До методичної розробки також долучиться мовознавиця, докторка філологічних наук Лариса Масенко.

Всеукраїнський радіодиктант національної єдності започаткувала команда Українського радіо у 2000 році задля єднання навколо мови. Відтоді він проводиться щорічно та є найбільшим україномовним флешмобом, що об'єднує українців і знавців української мови по всьому світові.

Прослухати диктант можна на хвилях Українського радіо та «Радіо «Культура», наживо в ефірі телеканала «Суспільне. Культура», ютуб-каналі Українського радіо, фейсбук-сторінках «Суспільного».

Традиційно кожен учасник за бажанням може надіслати свою роботу на перевірку до 11:00 10 листопада:

* у вигляді паперового листа за адресою: м. Київ, вул. Хрещатик, 26, 01001.

* сфотографований/відсканований текст (у форматі .jpg, .png, .jpeg, .tiff, .pdf) на адресу: rd@suspilne.media або через електронну форму для отримання робіт. ■

УПІЙМАВСЯ!

Вітатиме кацапів на нарах

СБУ взяла жителя Уманського району, який на «Слава Україні!» відповідав «слава путіну»

Людмила НІКІТЕНКО
Черкаська область

СБУ продовжує викривати прихильників агресора на Черкащині. Недавно спецслужба взяла чергового любителя рашизму.

Як повідомили «Україну молоду» в управлінні СБУ в Черкаській області, житель Уманського району відкрито пропагував «приєднання» територій нашої держави до складу росії. Зокрема, заперечував військові злочини рашистів, а ракетний удар 28 квітня цього року по багатоповерхівці в Умані з масштабною загибеллю цивільних вважав «досягненням» рф.

«За даними слідства, прокремлівський прихильник провадив ворожу агітацію серед односельців. Чоловік відкрито на «Слава Україні!» відповідав «слава путіну». Також стверджу-

СБУ прийшла до чергового любителя рашизму, який живе в Уманському районі Черкащини. Фото надане управлінням СБУ в Черкаській області.

вав, що Україна вже ввійшла у склад росії і це все лише справа часу», — наголошують у черкаському обласному управлінні СБУ. І підсумовують, що на підставі зібраних доказів слідчі СБУ повідомили пропагандиста про підозру за ч. 1 ст. 436-2 (виправдовування, визнання пра-

вомірною, заперечення збройної агресії рф проти України, глорифікація її учасників) Кримінального кодексу України.

Слідчо-оперативні дії проводили співробітники СБУ в Черкаській області за процесуального керівництва обласної прокуратури. ■

■ СУСІДИ

Орбанізація Європи закінчилася у Варшаві

Україна—Польща в оновленій політиці: від зерна спотикання до зерен порозуміння

Тетяна ПАРХОМЧУК

Уперше за вісім років у Польщі змінюється влада. Завдяки парламентським виборам. Нагадаємо, партія влади «Право і справедливість» (ПіС) фінішувала першою, отримавши найбільшу підтримку — 35,38%. Але цього недостатньо для формування уряду. Представники ультраправої, антиукраїнської «Конфедерації свободи та незалежності» ще до остаточного підрахунку голосів відмовилися від будь-яких коаліційних угод. А три опозиційні до влади європейські політичні сили, що пройшли до парламенту, оголосили про створення коаліції. Це партійні блоки «Громадянська коаліція» (30,7%) і «Третій шлях» (14,4%) та партія «Нова лівиця» (8,61%). Тож тепер уся відповідальність за формування нового уряду перейшла до відомого в Європі політика, колишнього прем'єр-міністра Польщі та експолови Європейської ради Дональда Туска. Це буде перший центристський уряд країни за останні непрості вісім років.

ПіС не виграла, а програла

Опосередковано поразку правих популістів їхній лідер, колишній прем'єр-міністр Польщі Ярослав Качинський, визнав ще в ніч підрахунку голосів і висновків екзит-полів. Під час свого виступу Качинський пообіцяв, що «Право і справедливість» захищатиме свої ідеали в будь-якому випадку — і якщо залишиться при владі, і якщо опиниться в опозиції.

Отже, більшість поляків виступили за зміну влади. За те, щоб Польща поверталася додому — до Європи. Адже новому польському уряду доведеться багато чого змінювати у польській як зовнішній, так і внутрішній політиці, щоб повернути Польщі її місце на європейській арені: її авторитет найважливішої країни Центральної Європи; її репутацію країни, котра багато років до правління «Права і справедливості» вважалася справжньою фортецею демократії у нашому регіоні.

Останні вісім років були непрості для Польщі. Чимало в Європі порівнювали цю країну з сусідньою Угорщиною Віктора Орбана й попереджали: якщо правим популістам вдасться закріпитися при владі ще на один термін — це остаточно завершить період орбанізації Польщі і призведе до того, що країна втратить свою важливу роль і можливості.

Тепер, після правління «Права і справедливості», Польщу потрібно буквально лікувати. У першу чергу її судову систему, претензії до котрої є у Європейській комісії та низки європейських країн.

Також необхідно лікувати і її суспільні медіа, котрі за останні вісім років перетворилися на рупор влади, інструмент пропаганди, замість того, щоб бути дзеркалом суспільства. Водночас поява зображень лідерів опозиції на першій сторінці суспільного мовника TVP у ніч виборів свідчить про те, що адміністрація медіа нарешті усвідомила: правляча партія «Право і справедливість» знала поразки. Польська спільнота зображення лідерів опозиції сприйняла як справжнє політичне диво. Настільки в Польщі відвикли від звичайних для будь-якої європейської цивілізованої країни стандартів демократії у суспільному мовленні.

Партія влади надурила сама себе

Доведеться змінювати ситуацію й у стосунках з Україною. Тому що останні вісім років можна охарактеризувати як період перманентної кризи у польсько-українських взаєминах. Повномасштабний напад росії на Україну примусив керівництво Посполитої, передусім її президента Анджея Дуду, змінити на деякий час і відому риторичку, що була здебільшого спрямована на правий електорат «Права і справедливості» та «Конфедерації», і політичні дії, що були пов'язані з цією риторикою та, за великим рахунком, ототожнювали всі стратегічні важливі моменти співробітництва двох сусідніх країн із політикою історичної пам'яті. Хоча напад путіна яскраво продемонстрував, що ми маємо думати не стільки про минуле, скільки про майбутнє, яке може виявитися небезпечним не лише для України, а й для самої Польщі.

Коли Україна стане членом Європейського Союзу, взаєморозуміння Києва і Варшави дасть можливість створити потужний центральноевропейський блок нових демократій, який буде покликаний відігравати у Європі свою важливу роль.

І набагато краще, ніж польська влада, це зрозуміли звичайні громадяни Республіки Польща, на межі можливостей допомагаючи нашим співвітчизникам, котрі тікали від повномасштабної війни. Вони доклали чимало зусиль, щоб їхня країна виглядала найпривабливішою з усіх союзників України.

Однак останні місяці брудної й аморальної передвиборчої кампанії партії польської влади, створивши кризу в постачанні української сільськогосподарської продукції на польський ринок, ледь не нівелювали ці величезні досягнення поляків. Правляча партія поглибила конфлікт нехтуванням урядом Польщі, на чолі з одним із лідерів «Права і справедливості» Матеушем Морацьким, усіх європейських вимог щодо врегулювання кризи. Сьогодні у Польщі кажуть про крах цього політика. Тому лідер ПіСу Качинський уже не зробить його своїм наступником у виконанні зобов'язань, котрі польський уряд узяв

Дональд Туск повернувся: ліберал, еврооптиміст.
Фото з сайту rbc.ua.

на себе за результатами перемовин з Україною та Європейською комісією. Причому торпедування цивілізованих домовленостей з Києвом та Брюсселем польський уряд виправдовував захистом національних інтересів. Хоча насправді це було спрямовано винятково на бажання перехопити електорат ультраправої «Конфедерації».

Однак партія «Право і справедливість» ошукала сама себе. Адже, з одного боку, вона дійсно перетягнула частину електорату «Конфедерації», а з іншого — втратила свій поміркований електорат, котрий підтримує європейські демократичні цінності і який дозволяв їй залишатися загальнонаціональною партією та сподіватися на продовження свого правління у майбутньому. А справжні проєвропейські сили Польщі отримали реальний шанс повернути країну до Європи, відновити атмосферу доброзичливості та порозуміння в українсько-польських взаєминах, що є важливими й зараз, і у післявоєнний період європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Зерна українського питання

Є чимало здорових сподівань, що з приходом нової влади у Варшаві вдасться розв'язати й конфлікт довкола експорту українського збіжжя у Польщу.

Минулого місяця спливав термін дії обмеження ЄС на ввезення зерна до Єврозою. Декілька країн, у тому числі Польща, виступили за продовження заборони, нібито побоюючись втрат для своїх фермерів. Ми побачили, як конфлікт був медійно використаний партією влади під час виборів, щоб перетягнути електорат антиукраїнської «Конфедерації».

Польща — без «розбору польотів» із ЄС

Що означає зміна влади для зовнішньої політики Польщі? Польські аналітики впевнені у покращенні відносин загалом з Євросоюзом. І окремо ставиться питання непростих взаємин з Німеччиною. Зважаючи на те, що обізнаний та високоінтелектуальний політик, лідер «Громадської коаліції» Дональд Туск був президентом Європейської ради, навіряд чи він влаштує «розбірки» заради «розбірок».

А щодо Німеччини, тут поляки сподіваються побачити крапці відносини з Берліном — менше агресії, менше ворожості для внутрішнього споживання.

Зазначимо, з 2016 року між Варшавою та Брюсселем триває конфлікт через судову реформу в Польщі. Депутати польського сейму ухвалили низку законів, які дали більше повноважень чинному уряду і парламенту для призначення суддів різного рівня. У Євросоюзі сприйняли це як порушення принципу верховенства права, і ЄС заблокував виділення грошей для Польщі зі свого бюджету. Зокрема, йдеться про так званий «План реконструкції та стійкості», який передбачає виділення Варшаві 58 мільярдів євро.

Партії з демократичної коаліції пообіцяли відновити верховенство права, і тоді кошти будуть негайно розблоковані. Це зніме питання, яке все частіше виникає серед поляків, чи є у них гроші, щоб допомогати українцям. Тепер польські експерти сподіваються, що за умови зміни цього підходу їхня країна зможе використовувати допомогу ЄС для українських біженців у Польщі.

Провідна перспектива Польщі

Повернення Польщі до Європи означає ще й імовірність реальних реформ у самому Європейському Союзі, що своєю чергою пришвидшить європейську інтеграцію України.

Також важливо, що провал польських правих робить неможливим створення антиєвропейської вісі Варшава—Будапешт—Братислава. До її лідерів мали увійти Ярослав Качинський, Віктор Орбан та Роберт Фіцо. Останній наразі намагається стати новим прем'єр-міністром Словаччини. Позиції Угорщини і Словаччини, навіть якщо Фіцо зможе сформувати стабільний уряд у своїй країні, вже підірвані програшом польської партії «Право і справедливість».

Залишається сподіватися, що Євросоюзу вдасться впоратися з євроскептичною навалюю в нашому регіоні Європи. Тим більше, що, коли Україна стане членом Європейського Союзу, взаєморозуміння Києва і Варшави дасть можливість створити потужний центральноевропейський блок нових демократій, який буде покликаний відігравати в Європі свою важливу роль.

І, звісно, особлива роль у цьому союзі належатиме саме Польщі. Та роль, що могла б бути знехтувана, якби сьогодні в партії «Право і справедливість» залишились старі і з'явилися нові можливості у формуванні уряду, а відтак і політичного вектора Республіки Польща. ■

Наталка ПОЗНЯК-ХОМЕНКО

Війна сьогодні є одним з визначальних чинників нашого життя. Соцмережі повняться фото рідних, які на передовій, розповідями про загиблих, волонтерськими оголошеннями про збір на авто, «Мавіки», тепловізори та інші потрібні для військових речі. Ми емоційно реагуємо на такі новини, намагаємося хоч щось зробити, щоб виправити ситуацію, а через це стаємо вразливими до маніпуляцій. Тема війни часто стає благодатним полем як для російських фахівців з ІПСО (інформаційно-психологічних операцій), так і для шахраїв. Тому хочеться детальніше зупинитися на таких моментах.

Емоційний хаос як інструмент маніпуляцій

Те, що російсько-українська війна, яка почалася ще в лютому 2014-го, є гібридною, не чув хіба що лінвий. Якщо чесно, то ми до неї не були готові як на інформаційному фронті, так і в реалі. «Зелені чоловічки» зі зброєю, «купленою у воєнторзі», викликали розгублення і хаос. Бо, з одного боку, ми розуміли, що почалося російське вторгнення і військові сусідньої держави діють на півострові незаконно. З іншого — ніхто з офіційних каналів прямо це не озвучував. А тому виникали дисонанс, сумніви, вагання.

Особливо чітко ці російські ІПСО спрацювали у березні-квітні 2014 року з активізацією подій на Донбасі. ЗМІ нам показувало картинку агресивного натопу, бабусь із плакатами «Путин, введи войска». І ми повірили, що Донбас увесь виступив проти України. І навіть інформація про те, що бойовиків очолювали громадяни росії Стрелков, Бабай, Моторола та інші, не вплинула на наше переконання, що «Донбас сам винен у тому, що сталося». Лише повномасштабна агресія змусила нас шукати правдиву інформацію, намагаючись зрозуміти, що тоді сталося і продовжується зараз.

Те ж саме росіяни спробували зробити і в лютому 2022 року. Правда, тоді ІПСО було спрямоване в першу чергу на підвищення емоційного сприйняття дійсності, залякування і провокування панічних настроїв. Чати у вайбері повнилися повідомленнями про те, щоб у жодному разі не користуватися додатком WhatsUp, бо там усе прослуховується. Радили бігати шукати мітки на асфальті й замальовувати їх, «бо прилетить». Була купа повідомлень про те, що з Харкова на Закарпаття привезли дітей 2021 і 2022 року народження і їх треба терміново всиновити. Все це перепочувалося сотнями тисяч повідомлень, і в тому хаосі губилася посправжньому корисна інформація.

Яка мета таких вкидів? Психологи пояснюють, що в мозку людини є два так звані «центри прийняття рішень». Один з них, розміщений у лобній частині мозку, називається «неокортекс» і відповідає за раціональне мислення, аналіз, логіку. Інший — у місці переходу спинного мозку в головний, називається «рептильний центр» і відповідає за виживання. Він діє на інстинкти і проявляється переважно в одній із трьох форм: «бий», «біжи» або «завмири». Найцікавіше, що ці дві ділянки мозку не можуть працювати одночасно: коли беруть гору емоції, будь-які логічні аргументи просто не сприймаються. А коли поведінкою людини керує рептильний центр, нею дуже легко маніпулювати. Чого, власне, і добиваються поширювачі ІПСО.

«На початку, перед повномасштабним вторгненням і в перші дні, ішло багато вкидів, які були спрямовані на хаос, на залякування, які в своєму комплексі були успішними, бо вони були гібридні: бо на нас летіли ракети, на нас їхали танки, для багатьох це було несподівано, і на цьому ефекті воно спрацювало. Зараз українці звикли і до ракет, і до війни, тому спроби вкидів, наприклад, про те, що білоруси зараз прорвуть кордон і підуть в атаку, вже не відгукуються так. Росія продовжує проводити багато ІПСО. Але вони не досягають тієї мети, яку хотіли б росіяни», — розповідала в інтерв'ю каналу «Грунт» медіаекспертка, засновниця волонтерської ініціативи «Як не стати овочем» Оксана Мороз.

ЧИТАЙ. АНАЛІЗУЙ. РОЗУМІЙ

Будьмо уважні й обережні

Як не потрапити на гачок російських ІПСО

Що не варто перепочувати?

Багато таких вкидів поширюють сайти та сторінки в соцмережах, які в професійному середовищі називають «інформаційні помийки». Часто вони мають дуже патріотичні назви типу «Непереможна Україна» чи «Я люблю Україну свою», але там весь контент — пристрасно-емоційного забарвлення, у стилі «Битви екстрасенсів»: «ви не повірите», «очі на лоба», «мурашки по шкірі».

І тут треба бути справді дуже уважними й обережними. Не так давно соцмережами з цих сторінок, зокрема у фейсбуці, розлетілося повідомлення: «Українці любі, Моліться... Не полінуйтеся та зробіть від себе пост, щоб усім нагадати — мовчання вбиває! Щойно повідомили про нових полонених. Від посту залежить життя наших захисників! Хлопці в полоні живі... Можливі хтось впізнає рідних». А під ним — два фото: на одному — два молоді хлопці на колінах, на другому — четверо чоловіків у шерензі з руками за спиною. І все б нічого, якби хлопці не були у болотяній формі російської армії, а в чоловіків на носі не було білої пов'язки. Лише на сторінці «Я люблю Україну свою» — майже 22,5 тисячі перепостів. Коли ж придивляешся ближче, впадає в око, що замість літери «о» в цьому повідомленні стоїть «0», що під повідомленням стоїть приписка «продолжение в комментариях», та й слово Україна в назві сторінки написано дивно. Але хто з тих 22,5 тисячі звертав увагу на такі «дрібниці»?

Є й інші «вірусні» повідомлення, які роками мандрують різними соцмережами і чатами. Серед «старожилів» можна виділити два: про трьох бійців, які втратили пам'ять і лікуються «в госпіталі Бурденка» (в Україні такого госпіталю немає, натомість російський головний клінічний військовий госпіталь у Москві носить ім'я Миколи Бурденка) та про пошук поранених із черепно-лицьовими травмами, яких безкоштовно оперуватимуть у Вінниках. Ця інформація спростовувалася десятки разів, телефон у другому повідомленні давно неактуальний, але ніхто не завдає собі клопоту перевірити це. Усі ведуться на прохання поширити інформацію, яка міститься в повідомленні, — і автоматично репостять.

Але якщо ці випадки (як і фото симпатичних дівчат і хлопців у формі з припискою «вони сироти, з дитячого будинку, у них сьогодні день народження, привітайте їх») більше належать до так званого інформаційного сміття, які просто констатують відсутність у користувачів соцмережами критичного мислення, то масові перепости інформації про зниклих безвісти може завдати значної шкоди. Почнемо з того, що якщо боець загинув у бою, то пересічний користувач того ж фейсбуку, якщо він не з того бойового підрозділу, навряд чи може щось про нього знати. Якщо ж людина таки потрапила в полон або переховується на невідконтрольній території, то додаткова інформація про неї, яку можуть отримати вороги, тільки нашкодить.

Але найгірше — цією інформацією часто користуються шахраї, які телефонують родичам (номери найчастіше теж вказані в описах), розповідають, що їхні рідні в полоні, й обіцяють їх викупити за гроші. Таке було можливим у 2014-му, але зараз практично не існує чітких алгоритмів, як визволити людину. Цим займаються офіційні органи, які подають списки на обмін. А решта все залежить від російської сторони. І тисячі перепостів фото бійця жодним чином не прискорюють ці процеси.

На чому нас ловлять інтернет-шахраї?

Взагалі, тема шахрайства в інтернеті — практично невичерпна. Особливо останні півтора року, коли волонтерські

Такими фото часто в соцмережах ілюструють дописи про наших бійців в окопах. Насправді фото зроблені в 2010 році і на ньому — російській солдати.

збори ідуть практично безперервною стрічкою, кожен з яких емоційно зачіпає. Часто шахраї мімікують під волонтерів, виставляють фото поранених бійців (а іноді — й давно загиблих) і номер своєї картки. Іноді вони пропонують потрібні на фронті речі (автомобілі, коптери, тепловізори, прилади нічного бачення) за зниженими цінами, а отримавши завдаток чи всю суму, блокують тебе і зникають.

Як убезпечитися від цього? По-перше, донатити бажано тим, кого знаєш особисто (а у нас зараз пів країни волонтерів, знайти серед них знайомих нескладно). Якщо ж не знаєте, спробуйте перевірити інформацію: проженіть через гугл-пошук фото, які є на сторінці, уточніть адресу, зателефонуйте в лікарню (якщо гроші збирають на пораненого) або знайдіть когось іще, хто підтвердить чи спростує інформацію. Перевірте, на чие ім'я картка, і, якщо воно не збігається з тим, що висвічується, — це має насторожити. Ще один спосіб — запропонуйте зустрітися особисто, щоб подивитися товар і розрахуватися на місці. Зазвичай після такої пропозиції шахрай «зливається» або блокує вас.

Ще один поширений спосіб шахрайства — це коли зламують твою сторінку і від твого імені починають стукатися в приват до твоїх друзів і просити терміново позичити певну суму грошей. На цей гачок часто потрапляють навіть дуже помірковані і тверезомислячі особи. Бо як не допомогти, коли прохання надходить з акаунту добрих знайомих? І все ж перед тим, як відкривати в телефоні «Приват24» чи інший інтернет-банкінг, не полінуйтеся набрати друга і запитати, що сталося. Можливо, про те, що у нього проблеми з грошима, друг дізнається саме від вас?

Як вижити і залишитися сильним?

Війна наклала свій відбиток на кожного з нас. Ми стали більш емоційними, категоричними, вразливими. Все це вилівається в різні інтернет-дискусії, які плодяться практично щодня. Цим користуються і творці ІПСО, аналізуючи тенденції і провокуючи нас на відповідні реакції тими чи іншими вкидами.

«Росія багато проводить інформаційних операцій, багато з яких тривають роками, а то і десятиліттями, ще з часів Радянського Союзу. Це і питання мови, і питання поділу України на захід і на схід, так званої «різниці менталітетів», — зазначала в тому ж інтерв'ю Оксана Мороз. Від себе додамо, що таким же є і плекання почуття меншвартості, мовляв, у нас усе пропало, а от «за кордоном»...

Це яскраво проявилось після 7 жов-

тня, коли соцмережами почали ширитися фото ізраїльських резервістів, які літаком поверталися додому, чи історії героїв ізраїльського спротиву. Довелось нагадувати і про черги до військкоматів та тисячі заробітчани, які повернулися в Україну в лютому 2022-го, і героїв Бузкового гаю в Херсоні та чоловіка, який руками зупиняв російський танк (до речі, ми так і не знаємо його імені), і тисячі прикладів відваги і самопожертви, які дала ця війна і які не варто знецінювати.

Інша тенденція з криками «все пропало» — постити картинки про «голих-босих і голодних наших хлопчиків в окопах» (іноді — з картинками тих же росіян). Або, наприклад, нещодавно великий резонанс серед людей, дотичних до фронту, викликав пост про «м'ясні бригади», які нічим не забезпечені і їхнє завдання — затикати собою всі діри в той час, як інші бригади піаряться. Натрапляючи на такі пости, одразу подивіться, хто пише. Якщо це людина з фронту описує власний досвід (а таке буває дуже рідко) — на це реагуйте по-одному. Якщо ж пише невідомо хто і невідомо про кого з величезним ореолом втаємниченості — можете сміливо ділити на 10 і запитувати себе: «Це написали тут, щоб що?», а не поспішати тиснути на перепост.

До такого типу інформації відносяться і повідомлення на кшталт «усі крадуть», «усі відмазалися», «усі втекли», «нікому нічого не буде», «хай депутати воюють», «тут ніколи не буде толку» (список можна продовжити). Одна справа — якщо є окремі факти, імена (але ці повідомлення і треба сприймати як окремі випадки з усіма обставинами). Інша — якщо головний мотив «толку не буде, бо вони всі такі». В будь-якому випадку, перед тим, як емоційно реагувати на таку інформацію, варто запитати себе: «Що це мені дає, що я особисто можу зробити в цій ситуації, щоб на це вплинути?». Якщо відповіді немає, варто скористатися принципом з єврейського анекдоту: «Якщо ти не можеш вирішити проблему — це не твоя проблема».

Тому що наше головне завдання нині — вижити і виграти цю війну. Виграти, підтримуючи армію морально і фінансово. Готуватися в будь-який момент замінити хлопців на фронті, а не кивати на інших «а чого вони не йдуть». Робити те, що вмієш, і робити це якнайкраще. І бути сильними.

Ми маємо виграти цю війну. Інакше нічого не буде. І нас із вами також. Досвід Бучі, Ізюма, Маріуполя, на жаль, не дає підстав розраховувати на інші варіанти. ■

■ ЕКЗОТИКА

Спеція, коштовніша за золото

Економіст із Гадяча розпочав збір найдорожчої у світі прянощі

Ганна ЯРОШЕНКО
Полтавська область

31-річний житель Гадяча Олександр Трикоз, котрий працює економістом на агропідприємстві, зважився на вирощування нетрадиційної культури — шафрану посівного (або шафранового крокусу) з метою отримання однойменної вишуканої спеції, що є найдорожчою у світі, — недаремно її називають «червоне золото». Нині розпочався період цвітіння рослини, а отже — і збору врожаю. Якщо не підведе погода, шафран цвістиме аж по листопаді.

Найбільші витрати в шафрановому бізнесі — на посадковий матеріал

«Із чого все розпочалося? Я шукав таку високорентабельну культуру для ведення аграрного бізнесу, яка за рівнем прибутковості значно випереджала б інші. Щоб, задіявши мінімальну площу землі, можна було вийти на якомога більший прибуток, — так пояснює, чому зупинив свій вибір на не надто відомій на наших теренах рослині, Олександр Трикоз. — І випадково в ютубі натрапив на презентацію вирощування шафранового крокусу, яку створив один із перших виробників шафрану в нашій країні. У ній ішлося про переваги та недоліки цієї культури, ціни на видобуту з неї екзотичну приправу тощо. Я прикинув в умі, що це доволі цікава бізнес-ідея. І вирішив спробувати».

Спочатку експериментатор придбав 20 кілограмів посадкового матеріалу — бульбоцибулин — і посадив їх на присадибній земельній ділянці біля свого житлового будинку в Гадячі, зайнявши десь третину сотки. Освоївши технологію, першого ж року домогся цвітіння шафранового крокусу й таким чином одержав невеличкий урожай. Окрилений успіхом, наступного року замахнувся на більшу земельну ділянку. Цього разу Олександр знадобилася допомога батьків, які проживають у селі Лютецька за 25 кілометрів від Гадяча. Довелось перекопати ділянку, щоб виділили землю для реалізації його бізнес-ідеї. І наполегливому молодому чоловіку це вдалося. Підготувавши 600 кілограмів бульбоцибулин на площі майже 12 соток.

«Норма посадки шафрану залежить від розміру бульбоцибулин. Відтак на сотку в мене пішло десь 60 кілограмів посадкового матеріалу. Першого разу брав його в селищі Любимівка, що на Херсонщині, — у ФГ «Шафран Любимівський», яке заснували Віталій Шакало та Олег Демченко. Згодом Олег Демченко перебрався на захід України й започаткував там компанію Stocus PRO. Тож удруге замовив бульбоцибулини вже в нього. Звісно ж, це вилілось у копійчку. Щоб ви розуміли, найбільші витрати в цьому бізнесі — саме на посадковий матеріал», — акцентує мій співрозмовник.

Гадяччанин уточнює, що кілограм бульбоцибулин коштує 8,1 євро. І додає, що першого року посадив їх вручну, а вже на батьківській земельній ділянці площею 12 соток механі-

зував цей процес. Не маючи у своєму розпорядженні посадкової машини, обмежився таким навісним обладнанням для трактора, як саджалка для часнику. Трактор узяв у користування в батьків.

Цікавлюся, чи хоча б два урожаї окупили витрати. У відповідь Олександр Трикоз заперечливо хитає головою: «Із двох урожаїв зібрав лише 60 грамів шафрану. Тож витрати ще не окупилися доходами. Однак сподіваюся, що цього року на решті окупляться. Хоч загалом це бізнес із прицілом на майбутнє. Підкупує ж ця дивокультура тим, що технологія її вирощування нескладна. Це багаторічна рослина: раз посадив — і на 7-8 років забув. Цілу зиму з-під снігу видніється зелене листя шафранового крокусу. Наприкінці травня воно відмирає, і влітку рослини перебувають у стані спокою. У цей час можна проводити боротьбу з бур'янами. Потрібно мати на увазі, що останнім властива надзвичайна продуктивність, тож, аби вони не пригнічували культуру, їх необхідно весь час контролювати. Звісно, можна застосувати гербициди вибіркової дії, але якщо це присадибна ділянка, то сусіди можуть бути невдоволені. У мене якраз така ситуація, тому я борюся з бур'янами механічним способом: придбав ґрунтофрезу й також використовував її як навісне обладнання для трактора. З її допомогою час від часу звільняв шафранове поле від небажаної рослинності. І хоч узагалі не відомі хвороби, які б пошкоджували бульбоцибулину, я про всяк випадок слідував і за цим».

Щодо складнощів у цьому бізнесі, то, за словами Олександра, їх не так багато: по-перше, дорогий посадковий матеріал (тобто на початковому етапі треба вкласти доволі солідну суму), а по-друге, дуже трудомісткий процес збирання квітів і відокремлення тичинок, які, власне, і є дорогоцінною спецією.

«Це стовідсотково ручна робота, — наголошує молодий чоловік. — І тут знадобляться велика посидючість і концентрація уваги. А більше в цій справі нічого такого особливого. Я шукав спеціальну літературу про підживлення посівного шафрану. У принципі, підживлення таке ж, як і для інших культур. Хоч його можна й не проводити, бо ціни на добрива зараз добряче кусаються. До першої партії замовлених бульбоцибулин мені поклали пам'ятку. Так от, у ній написано, що якщо під шафрановий крокус від-

вести 20 соток землі, то зі збиранням квітів на такій площі й відділенням тичинок впораються 2 людини. Зважаючи на особистий досвід, переконався, що так воно і є. Адже, господарюючи на площі 12 соток, я всі роботи виконував сам».

Щоб дочекатися прибутку, потрібно бути дуже терплячим

Нині для Олександра Трикоза настала найвідповідальніша пора — збір врожаю. Що й казати, це дуже копітка справа. Прочісуючи всю засаджену шафрановим крокусом ділянку, Олександр зриває квіти з молодих пагонів, які повністю вийшли із землі. Чим більша бульбоцибулина, пояснює, тим більше квітів дає рослина. Якщо ж цибулина дрібна, їй знадобиться 2-3 роки, щоб набрати вагу й тільки потім дати перший цвіт. Квітки бажано зривати рано-вранці, коли вони ще не розкрилися. Зібравши їх у посудину, бізнесмен-початківець одразу ж сідає відділяти тичинки.

«При цьому іноді доводиться воювати з бджолами, які сплять усередині квітів. Коли заносиш зібрані квіти до оселі, непрохані гості починають із них вилітати, отож доводиться виганяти їх на вулицю. Зірваних квітів у жодному разі не можна лишати на наступний день: коли вони зів'януть, із ними набагато більше мороки, до того ж може постраждати якість «червоного золота». Як ви вже зрозуміли, тичинки теж добувають вручну. Треба обережно обірвати пелюстки і три червоні «ниточки» відщипнути так, щоб на них не було жовтизни. Це принципово, бо якщо на кінцях тичинок проглядає жовтий колір, то це вже вважається 2-й сорт шафрану», — розповідає про важливі нюанси Олександр Трикоз. І додає: якщо на збирання квітів він звичай витрачає десь 2 години, то на монотонну роботу з добування тичинок — 4-6 годин на день. До речі, кілограм квіток дає близько 74 грамів сирих тичинок, які в процесі сушки перетворюються на 12 грамів готової спеції. Не дивно, що шафран є такою дорогою!»

Сушити тичинки найкраще в сушильній шафі. Втім герой цього матеріалу обходить звичайною духовкою, де виставляє необхідну температуру. «Що мене спершу спантеличило? — ділиться він. — Коли витягаєш шафран із духовки відразу після сушіння, він узагалі не має запаху. А якось поїхав на тиждень у відраження. Повернувшись додому, заходжу на кухню — і відчуваю дивний запах.

Висушені тичинки з квітки посівного шафрану і є особливо цінною пряністю. Фото надані Олександром Трикозом.

Зібравши квіти шафранового крокусу, Олександр Трикоз одразу ж сідає відділяти тичинки.

За словами Олександра, коли відключали електропостачання, добувати тичинки доводилося й при світлі свічки.

Наступної миті здогадався, що це пахне шафран у скляній банці, що стоїть у шафі (до речі, зберігати пряність найліпше у скляній тарі). У кришці я зробив невеликий отвір для вентиляції, через що кухня й наповнилася неймовірним ароматом. Він інтенсивний і дуже специфічний. Не можу порівняти його ні з чим, бо досі в житті не зустрічав схожого запаху. І коли в мене запитують, чим пахне найдорожча у світі спеція, відповідаю: шафран пахне... шафраном. Висушені тичинки надають стравам особливої смакових нюансів. Одного разу використав їх при приготуванні м'яса. Вони додали насиченості його кольору, і смак дещо змінився — став цікавіший, пікантніший. А може, тут відіграло роль ще й усвідомлення того, що ця спеція — надто недешеве задоволення».

Щодо реалізації дивовижної прянощі, то зазвичай її виробники орієнтуються на гуртових покупців. Олександр поки що тільки формує партію, щоб потім продати її оптом. Молодий чоловік стверджує, що шафран можна зберігати десятиріччями, от він його й накопичує. У відповідь на моє зауваження, що про прибуток нині доводиться тільки мріяти, заявляє впевнено: «За розрахунками, дохід буде. Принаймні я все зробив для того, щоб він був. У теорії, з нинішньої площі на 4-й рік маю отримати кілограм сухої спеції. А як буде на практиці — тільки Бог знає. Під час закупівлі шафрану гуртовими покупцями останнього разу оптова ціна становила від 3 євро за грам. За такої умови за кілограм прянощі можна одразу одержати 3 тисячі євро. Якщо ж виходити на експорт шафрану, потрібна кооперація з такими ж, як і я, виробниками. Проблема в тому, що в Україні мало сміливців, котрі беруться за вирощування нетрадиційної культури, про яку йдеться. А тих, хто вирощує її

у промислових масштабах, узагалі одиниці. На Полтавщині зовсім не зустрічає таких».

Натомість Олександр Трикоз збирається розширювати посівну площу під рідкісну культуру. Водночас планує обійтися власним посадковим матеріалом. Хіба, розмірковує, вдасться отримати грант на розвиток бізнесу — у такому разі бульбоцибулини ще докупить. Щодо робочих рук, то Олександр розраховує на сім'ю — батьки, які спочатку з недовірою поставилися до нової затії (бо звичка вирощувати традиційні культури просто таки укорінилася в наших людях), переглянули свої погляди й тепер готові йому допомагати.

«Чому іще мене так зацікавила ця бізнес-ідея? От, скажімо, та ж Любимівка Херсонської області була під російською окупацією. І що окупанти зробили посівам шафранового крокусу? Та нічого! Тобто щодо втрати необоротних активів немає жодних ризиків. Ви знаєте, які труднощі зараз мають наші аграрії з експортом зерна. А обсяг шафрану, отриманого з одиниці площі, зовсім маленький. Отже, жодних проблем із логістикою, тобто зі зберіганням та транспортуванням прянощі. Як на мене, це значна перевага, — вважає Олександр Трикоз. — У нас цієї спеції масово ще не розпробували. Але ті, хто цікавиться кулінарією, полюбляє експериментувати на кухні, про неї добре знають. Я давав власноруч вирощений шафран як презент друзям, знайомим. Та одна знайома масажистка, отримавши такий подарунок, невдовзі повідомила, що мала змогу порівняти мою приправу з такою ж пряністю (тільки іранського виробництва), купленою в місцевому магазинчику спецій. За її словами, мій шафран має більш насичений аромат. Хай там що, я вірю в успіх власної справи. Ви праві, прибуток у цьому бізнесі змушує себе довго чекати. Але я терплячий».

Ганна ВОЛКОВА

Сьогодні за допомогою малоінвазивних втручань успішно лікують гострі інфаркти міокарда, порушення серцевого ритму, проводять стентування коронарних судин, вживлюють кардіостимулятори. На відкритому серці виконують аортокоронарне шунтування й протезування та пластику клапанів. На порядку денному стоїть пересадка серця.

Найновіший медичний заклад у нашій області — комунальне підприємство «Полтавський обласний клінічний кардіоваскулярний центр Полтавської обласної ради» — був уведений в експлуатацію завдяки реалізації президентської програми «Велике будівництво». Його відкриття стало, без перебільшення, історичною подією в розвитку медицини Полтавщини. З кінця 2020 року тут цілодобово надають висококваліфіковану спеціалізовану допомогу хворим із серцево-судинними захворюваннями — від діагностики до операцій на відкритому серці. Попри тривалі карантинні обмеження, а тепер широкомасштабну війну, колектив кардіоваскулярного центру нарощує кількість пролікованих пацієнтів і впроваджує новітні технології лікування.

Про особливості роботи закладу в сьогоднішніх умовах ми розпитали його директора Костянтина Вакулєнка.

Число пролікованих хворих зростає, смертність зменшується

— Загалом нашому закладу вже сорок років, — уточнив Костянтин Євгенович. — Він був утворений на базі колишнього комунального підприємства «Полтавський обласний клінічний кардіологічний диспансер». Але це — як наче два непорівнювані світи. Сьогодні наші технологічні можливості, умови праці колективу, а також якість надання медичних послуг перебувають на найвищому в Україні рівні. Досить сказати, що за показником проведених інтервенційних втручань при гострих інфарктах міокарда в перерахунок на кількість населення області минулого року ми разом з Полтавською обласною клінічною лікарнею ім. М. В. Скліфосовського та лікарнею інтенсивного лікування «Кременчуцька» вийшли на перше місце в державі, а до того Полтавщина входила до трійки лідерів.

Завдяки оптимізації маршрутів пацієнтів, що є одним з пріоритетів Міністерства охорони здоров'я й обласного медичного керівництва, близько 70 відсотків хворих з інфарктами вчасно потрапляють на стіл до інтервенційних кардіологів, що дозволяє зменшити обсяг враження міокарда та поліпшити показник виживання. Пацієнти швидше повертаються до нормального життя.

■ Поясніть, будь ласка, що означає інтервенційне втручання на коронарних судинах.

— Це малоінвазивна операція, що дозволяє відновити кровообіг в артеріях серця завдяки імплантації стента в місці звуження коронарної артерії. В області є три клініки, де виконують такі втручання: наш центр, обласна клінічна лікарня й Кременчуцька лікарня інтенсивного лікування.

Для порівняння наведу такі цифри. При ендovasкулярних втручаннях летальність у цій групі пацієнтів становить у нашому центрі 5-8 відсотків, без таких втручань — 10-12, а загалом по області доходить до 20 відсотків.

■ Розкажіть більше про впровадження новітніх послуг, що стали доступні для кардіологічних хворих Полтавщини.

— Ми перебуваємо у фазі потужного розвитку. В переліку надання медичних послуг нашого закладу значний відсоток займає інтервенційна (по-іншому — ендovasкулярна) хірургія. Успішно використовуємо коронарну ангіографію (коронарографію), тобто, дослідження судин серця за допомогою рентгена, що дозволяє побачити розташування коронарних артерій та виявити звуження чи перекриття. У разі показань для відновлення нормального кровообігу імплантує-

Костянтин Вакулєнко очолює найновіший медичний заклад в області.
Фото автора.

мо стенти у місці звуження коронарної артерії. У перспективі — проведення таких малоінвазивних операцій людям з онкозахворюваннями, з периферичними захворюваннями судин. Це вже відгалуження від базової технології, і це наша зона росту.

Постійно нарощуємо кількість проведених діагностичних коронарографічних втручань, що допомагають виявити патології судин серця, а також стентувань, тобто протезування судин після виявлення коронарної хвороби. За перше півріччя ми провели 307 процедур стентування ургентних (непланових) хворих з гострими інфарктами міокарда.

Опанували методику радіочастотної кріоабляції — нової, дуже прогресивної, успішної й істотно безпечної, ніж попередні, технології лікування миготливої аритмії. Завдяки впливу низьких температур на ділянку серця з вогнищами аритмії патологічні тканини руйнуються й перестають генерувати імпульси, які викликають порушення ритму серця. У нас є два досить потужні фахівці. На жаль, більш широко застосування технології гальмується обмеженим фінансуванням. НСЗУ не відшкодовує вартості цих операцій. Кріоабляція, скажімо, коштує 250 тисяч гривень. Покладаємося на обласний бюджет, але наразі у пріоритеті інші галузі медицини, пов'язані з війною.

Імплантуємо кардіостимулятори (штучні водії ритму). Це також малоінвазивне втручання з використанням радіологічного обладнання. І хоча технологічно ми здатні виконувати значно більше таких імплантацій, нас стримує залежність від централізованих закупівель і поставок кардіостимуляторів. Іноді кошти на їх придбання отримуємо з обласного бюджету, а коли зовсім немає чим лікувати людей з такою патологією, то купуємо

ТЕХНОЛОГІЇ ЛІКУВАННЯ

Протези для судин, радіохвилі та крига проти аритмії

Як у Полтавському кардіоваскулярному центрі рятують хворих

коштом закладу. Але ціна цих девайсів досить висока.

Донор — ключова фігура в трансплантації

■ Ви проводите також операції на відкритому серці. Які складнощі тут виникають?

— Такі втручання практикуємо останні два роки. Це переважно аортокоронарне шунтування й протезування пластики клапанів. Загалом проведено оперативні втручання 70 пацієнтам і виконано 103 операції (буває, одному пацієнту робимо дві операції одночасно — протезування й шунтування).

У нас є договір з Національним інститутом серцево-судинної хірургії ім. М. М. Амосова. Його фахівці приїжджають до нашого центру, оглядають хворих і в разі показань проводять операції спільно з нашими серцево-судинними хірургами. У центрі є підготовлені анестезіологічна група, перфузіолог (спеціаліст, який слідкує за штучним кровообігом при відключенні серця), середній персонал. Але поки що не маємо свого першого асистента серцево-судинного хірурга, який у певний момент міг би його замінити. Щоб підготувати такого фахівця, треба як мінімум п'ять років. Оскільки в Полтаві не існує навчальної бази, то наш співробітник, як кажуть, набиває руку в Києві, бере участь в операціях, які проводять столичні фахівці у нас. Тому ми вирішили пришвидшити процес і запросити до себе вже досвідченого першого асистента серцево-судинного хірурга з інституту Амосова. Вже є відповідні домовленості.

■ А чи надасте ви допомогу хворим, які мають не такі складні кардіологічні проблеми?

— Звісно, ми займаємося терапевтичним лікуванням, у центрі є три палатні відділення з диференційованими напрямками кардіологічних захворювань. Загалом диспансерно-поліклінічне

відділення стало приймати більше пацієнтів, оскільки його пропускні спроможності зросли.

До речі, на Полтавщині давно вже впроваджено дистанційну діагностику, так звану телемедицину. На базі нашого закладу розташована центральна станція відеозв'язку, і наші фахівці в режимі 24/7 консультують пацієнтів з кардіологічними проблемами, а також лікарів первинної чи вторинної ланки. Це дозволяє своєчасно почати лікування хворого й визначити маршрут його госпіталізації. Нині в кожному медзакладі області можна зробити електрокардіограму й скористатися обладнанням для дистанційної діагностики.

■ На базі обласної лікарні імені М. В. Скліфосовського останнім часом проведено дві трансплантації серця. Чи є можливість у вашого центру розвиватися в цьому напрямку?

— Трансплантація серця в Україні все ще не поставлена на потік і лишається, швидше, репутаційною операцією. Система ще напрацьовується. Лідером тут є Інститут серця на чолі з Борисом Тодуровим. І то він провів не більше 30-35 операцій. Набагато менше трансплантацій зроблено в інститутах імені Шалімова та імені Амосова. І річ не в її складності, а в тому, що вона дуже залежна від донора.

Донор серцевого м'яза — ключовий момент цієї історії. Це людина, в якій констатована смерть мозку або після якоїсь травми, або після важкого невиліковного інсульту (крововиливу в мозок). Такі хворі перебувають у відділеннях нейрохірургії. У Полтаві таке відділення є в обласній лікарні. Якщо медицина виявляється безсилою, тоді до потенційного донора направляється бригада фахівців з Інституту серця (від його імені діє наша бригада) з відповідною апаратурою і з підібраним за багатьма параметрами реципієнтом. Наступного

дня після трансплантації хворого доставляють для реабілітації до Києва, в Інститут серця, де є напрацьована методика ранньої стаціонарної реабілітації.

Сподіваємося, незабаром такі операції проводитимемо й у нашому центрі.

Хронічні стреси призводять до зростання серцево-судинних захворювань

■ Повномасштабна війна дала вам пацієнтів?

— Так. Кількість хворих із серцево-судинними діагнозами однозначно збільшилася. І цьому є пояснення. Основною причиною є хронічний стрес, у якому перебувають українці. Окрім того, гіпертонія «помолодшала». Нині серед гіпертоніків — люди віком 25-30 років. І це також наслідок хронічного стресу та втоми. Окрім того, в області зростає кількість населення за рахунок внутрішньо переміщених осіб, серед яких багато людей похилого віку з цілими букетами кардіологічних проблем. Лише за шість місяців цього року ми пролікували 2 тисячі 221 людину, а до кінця року ця цифра, думаю, буде вдвічі більшою.

■ На базі центру проходить також і реабілітація хворих?

— Відповідно до сформованої спроможної мережі медичних закладів області кардіоваскулярний центр визначений як надкластерний. Тобто це багатопрофільний лікарняний заклад, у якого наявні ресурси та технології, орієнтовані на забезпечення медичного обслуговування у найскладніших та/або рідкісних випадках захворювань населення всього госпітального округу. Ми маємо договори з НСЗУ за багатьма пакетами медичних гарантій в амбулаторних і стаціонарних умовах. Нещодавно впровадили кардіореспіраторну та нейрореабілітації на всіх етапах відновлення. Хочемо зайнятися реабілітацією опорно-рухового апарату, в чому сьогодні є велика потреба. ■

ГОЛОДОМОРУ — 90

Візантійський корінь московської тиранії

Провідні українські науковці й митці презентували «Диктаторів ХХ—ХХІ століть»

Тетяна ПАРХОМЧУК

Московити ніколи не погодяться зі своєю непрестижною ідентичністю — монголо-татарським корінням — і постійно прагнуть притулитися до європейськості.

Власне, про ненависть московитів до українців та інших народів, котрі «заважають» їм жити, у контексті існування і проявів тиранії йшлося на презентації збірника «Диктатори ХХ—ХХІ століть: тоталітарні режими та наслідки для суспільства». Захід проходив на інформаційному майданчику «Укрінформу».

Лідери думок про тиранію

Організаторами виступили Національна академія правових наук України, Навчально-науковий інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національна асоціація дослідників Голодомору-геноциду українців, Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Серед низки запрошених достойників, відомих в Україні учасників, більшість з яких є авторами книги, були: Микола Жулинський — доктор філологічних наук, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України; Семен Глузман — політв'язень, президент Асоціації психіатрів України; Володимир Сергійчук — доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії світового українства Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка; Павло Мовчан — голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка; Ігор Зоц — головний редактор газети «Слово «Просвіти», член Національної спілки журналістів; Владислава Батиргарєєва — директор Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; Валерій Шепітько — академік Національної академії правових наук, завідувач кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; Юрій Бондар — ННІЖ КНУ ім. Т. Шевченка, доктор філософії; Олеся Стасюк — доктор історичних наук, голова Національної асоціації дослідників Голодомору-геноциду українців; Павло Смовж — журналіст, редактор Іванківської райгазети; Петро Чернега — доктор історичних наук, професор, заступник голови Міжнародної асоціації дослідників Голодомору-геноциду; Ганна Капустян — доктор історичних наук, професор Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; Валерій Франчук — художник, член Спілки художників України; Владислав Дутчак — кандидат філологічних наук, представник Національної гвардії України, та інші.

Модерував захід доктор юридичних наук, професор Національної академії правових наук України Анатолій Колідій.

Ініціатором видання такого глибокого історико-юридичного дослідження «Диктатори ХХ—ХХІ століть: тоталітарні режими та наслідки для суспільства» є політв'язень, президент Асоціації психіатрів України Семен Глузман.

В основу збірника лягли доопрацьовані авторами виступи, доповіді, статті учасників конференції — правників, істориків, журналістів, лікарів, слідчих, військових, які досліджують злочини, вчинені диктаторами ХХ—ХХІ століть, і розкривають причини та наслідки Го-

Збірник «Диктатори ХХ—ХХІ століття: тоталітарні режими та наслідки для суспільства».

ломомору-геноциду 1932—1933 рр. і геноциду українців 2022 р.

Матеріали конференції доповнено висновками комплексних судових експертиз.

Голодомору — 90

Тема обумовленості приходу до влади тиранів розкривалась здебільшого на основі досліджень Голодомору-геноциду українців. У цьому році ми вшануємо 90-і роковини від часу Голодомору-геноциду українців.

«Що спільного між геноцидом, то-

Загалом учасники зібрання зійшлися на думці, що презентоване видання дуже потужне, це — блискачча праця, й вона необхідна не лише сучасникам, а й нащадкам, а тому є потреба в наступних подібних виданнях.

«Цю роботу потрібно продовжувати, постійно документувати. Ця робота важлива для всіх поколінь. Особливо для майбутніх, котрі повинні знати все те, що ми бачили та пережили», — зазначив редактор іванківської райгазети Павло Смовж.

Кандидат філологічних наук, пред-

Офіцер Національної гвардії, професор Костянтин Колесников:

«Пропоную звернутися до парламенту, аби народні депутати ухвалили закон про кримінальну відповідальність за зменшення, нівелювання чи розмивання числа жертв Голодомору в Україні».

талітаризмом, диктаторством? Спільний смисловий корінь. Адже будь-який геноцид починається з паростків тоталітаризму. І зараз російська федерація чинить геноцид українського народу», — зазначила Владислава Батиргарєєва.

Чимало з виступаючих піддали критиці оприлюднені фальшиві дані щодо применшення кількості жертв Голодомору — до 3,5 мільйона осіб проти понад 10 мільйонів жертв, котрі підтверджують вітчизняні й іноземні дослідження. Зокрема, доктор історичних наук Володимир Сергійчук зазначив, що значно применшене число загиблих від Голодомору українців — 3,5 мільйона осіб — це та цифра, котру свого часу для розмиття великих втрат України від рук москві спускав для оприлюднення ЦК Компартії.

Академік Валерій Шепітько сказав, що застосування сучасних наукових даних та проведення судових експертиз дозволило встановити, що в 1032-1033 роках було знищено 10 500 українців, визначити масштаби, загибелі певних груп населення, причин настання смерті, матеріальних збитків, створення тяжких життєвих умов, скорочення дітонародження тощо. Встановлення історичної правди є кроком до відновлення справедливості.

Національної гвардії України Владислав Дутчак розвинув думку журналіста. Він сказав, що потреба в продовженні цієї роботи зумовлена ще й тим, що диктатори залишаються і чинять злочини, не менші, ніж чинили їхні попередники. Розмиття кількості жертв Голодомору розпочалося у період президента-втікача януковича.

Нацгвардієць також зазначив: «Військові запитують, чому 100 років тому маленька Фінляндія змогла вистояти проти московії, а Україна — ні. Але сьогодні ми, суспільство й наша держава, зробили висновки, винесли уроки — й наразі українська армія робить усе, щоб такого більше ніколи не повторилось на нашій українській землі».

За брехню про Голодомор — за ґрати!

Офіцер Національної гвардії, доктор історичних наук, професор Костянтин Колесников переконаний: щоб здобути перемогу на фронті, потрібно перемогти ворога у свідомості.

«Голодомор став формою помсти українцям, котрі, за моїми спостереженнями, перестали серйозно опиратися натиску москві з 1922 року, — зазначив Колесников. — А щодо маніпуляцій довкола кількості замордованих голодом, то я пропоную звернутись до парламен-

ту, аби народні депутати ухвалили закон про кримінальну відповідальність за зменшення, нівелювання чи розмивання числа жертв Голодомору в Україні».

Кандидат соціальних наук, член бригади «Азов» Нацгвардії України Володимир Вернигора слушно зауважив, що проблему Голодомору необхідно вирішувати в контексті стратегічних комунікацій.

«Це потрібно робити без серця, прагматично, стратегічними комунікаціями вирішувати цю проблему на трьох рівнях. Це — формування стратегічного нарративу щодо нашого ідентитету з включенням туди теми Голодомору, це по-перше. Формування нарративу з точки зору міжнародної системи. Тобто виписати те, як Україна має поводитися в міжнародній системі. Це може бути й через НАТО, бо Альянс — не лише військова, а й політична організація. Це по-друге. І по-третє, необхідно формувати стратегічний нарратив щодо політики. Й коли ми все це системно пов'яжемо, ця наша історія резонуватиме в міжнародній спільноті. Тоді світ це краще зрозуміє. Інакше ми будемо варитися у своєму академічному колі, називатимемо абсолютно правильні цифри, розповідатимемо про правильні методи підрахунків, наводитимемо реальні факти, але так нічого й не досягнемо в контексті сприйняття і участі світового співтовариства в нашій темі. І, навіпаки, за умови виконання цих трьох пунктів ми отримаємо від міжнародної спільноти ті участь і реакцію, які нам необхідні».

Московія візантійська

На запитання «Україні молоді» про природу, закономірність диктатури та тиранії як явища голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, письменник Павло Мовчан сказав: «Ця тема дійсно потребує поглиблення. Її змістове розкриття веде нас у глибину часу. На презентації було названо декілька історичних фактів. Додам, свого часу я зробив фільм, який стосується сьогоденного ідеологічного стану росії. Він називається «Пекельні обійми» і розкриває сам термін «рашизм», що за своєю суттю значно глибший і старший, ніж стверджують наші деякі науковці й дипломати. Той, хто сформулював сентенцію «Москва — третій Рим! Іншому не бувати!», — це чернець із псковського монастиря, який, коли висватали у московське «князіще» для царя Івана III другу дружину, візантійку Софію Палеолог, обґрунтував перейняття естафети від Візантії до москві. І він обґрунтував і видав це обґрунтування Івану III, той — Івану IV, а цей уже зробив росію такою, якою вона є сьогодні. Й саме звідти йде генеза всіх принципів. А ми кажемо: лише Сталін, Ленін винні. Ні, коріння московської тиранії — значно глибше.

Ці всі персони переймали формулу імперії, яка була сформована за ініціативи українця — богослова, письменника, філософа, математика Феофана Прокоповича. Це він запропонував їм таку формулу й подарував «росію» замість «московії». Носії християнства великою мірою причетні до формули, яка сьогодні нас гнобить. Вони, як за часів Феофана Прокоповича, перетворили окрему духовну інституцію — церкву — на державний інструмент. І він зі свого боку зробив дуже багато біди в сьогоденній Україні. Але, як я вже сказав, він має попередні витоки. І єдиний спосіб позбутися цього тирана — розчленувати. Інакше ніяк. Бо оце московське чудовисько стало знаком, месійністю, на цьому була побудована вся російська філософія, спершу панславистична, а потім — із претензією на світове панування та вплив.

І московити сьогодні «рятують» світ від демократії, лібералізму, незважаючи на те, що вони нищили самих себе.

Проте ця ідеологема дуже живуча. Чому вони не розлучаються із сатаною? Він «стоїть твердо на грудях» у Леніна. Який досі лежить у мавзолеї. Вони перетворили цю постать зла, що на грудях у пролетарського вождя, яка вкоротила йому віку, на сакральність. На обожнювання». ■

■ ПИТАННЯ РУБА

Доставленої нам зброї недостатньо!

Звернення до президента

Борис СИДОРЕНКО
Бровари, Київська область

Володимире Олександровичу, російські агресори уже понад 600 днів убивають і катують мирних жителів України, особливо дітей.

Солдати України, які звільняли від агресора село Ягідне Чернігівської області, знайшли вагітну жінку, в якої загарбники вирізали дитину, а в іншій жінки були вирізані груди.

Людство ще не знало такого звірства. Це жах!

Інші держави допомагають Україні, як фінансово, так і зброєю, за що їм велике спасибі, але я відповідально стверджую: кількість доставленої зброї недостатня. А якщо де-

ржави нарешті забезпечать Україну необхідною кількістю, війна закінчиться через декілька місяців.

Мешканці вулиці Княжицької у місті Бровари, в тому числі й Попова Н. І., син якої загинув на війні, — йому посмертно присвоїли звання Героя України, — запропонували звернутися до вас, пане президенте. А ми просимо вас звернутися до керівників усіх без винятку держав планети, ООН, церков і особисто до Папи Римського з відповідним проханням і з обов'язковою відповіддю на нього на ім'я президента України.

Повідомити гаранта держави України мають щодо:

1. Погодження або відмови поставити зброю для України в необхідній кількості, відповідно до рішень новоствореного Координаційного центру.

2. Створити Координаційний центр з представництвом усіх держав (подібно до ООН) для розподілу між державами кількості поставки зброї.

Водночас пропонуємо, щоб держави, котрі не виробляють зброї, перераховували кошти в Координаційний центр для придбання зброї безпосередньо Україною.

Стимулом або каталізатором для швидкого ухвалення рішення щодо постачання зброї повинні стати додані до звернення фотографії убитих і покалічених війною дітей, громадян і солдатів.

Ці свідчення звірств російських солдатів мають морально підстегнути й зобов'язати керівників держав прийняти людяне рішення врятувати Україну від смертей, забезпечивши її зброєю у необхідній кількості. ■

■ НЕ ПО-ДЕРЖАВНОМУ

Смілянський знищує друковані ЗМІ. Доставка пенсій — теж проблема

Московитам на руку, щоб українці не читали

Тетяна ГОЛОВЧЕНКО
Тростянець, Сумська область

Передплачую газету «Україна молода» з самого початку Незалежності України. Це видання дуже мені подобається: сильне, патріотичне, інтелектуальне, завжди на вістрі актуальних подій.

Ностальгую за тими часами, коли газета виходила чотири рази на тиждень і в кожному були і зараз є цікаві публікації, пізнавальні історичні матеріали. І зараз «Україна молода» не менш актуальна й цікава, але, на жаль, через певні об'єктивні причини виходить лише один раз на тиждень. Ця проблема торкнулась усіх друкованих засобів масової інформації.

Однак люди завжди, особливо під час війни, потребують чимало різнопланової інформації, але сьогодні в Україні люди не можуть отримати ті газети чи журнали, які давно передплачені й за доставку котрих також заплачено.

А тепер пан директор Укрпошти Ігор Смілянський вирішив ще більше познущатися з простих людей і зробити їх відсталими від життя, він зробив усе для того, щоб люди нічого не читали й не знали правди.

Наші вороги-московити витрачають шалені гроші на свою брехливу брудну пропаганду проти України. А в Україні з вини Укрпошти знищують друковані засоби масової інформації, не даючи можливості нашим газетам дійти до читача. Московитам це дуже на руку.

Не в усіх в Україні є інтернет, чимало людей черпають інформацію саме з друкованих видань. Скупі інтернет-повідомлення не дають і частини тих знань, усвідомлень, нового погляду, способу мислення, що дає газета «Україна молода». Завжди — і раніше, й тепер!

Але Ігор Смілянський, мабуть, сам ніколи не читав газет. Бо якби читав, то знав би, що сучасна, нормальна, цивілізована людина не може жити без читання.

За кордоном такі видання не знищують. Ігор Смілянський вирішив поскорочувати в Україні всіх листонош.

У нас у Тростянці, що на Сумщині, мешкає до 20 тисяч людей. Крім цього, до Тростянецької громади входить чимало довколишніх сіл. І от нашу таку велику громаду залишили без листонош. Немає кому ні газет, ні журналів, ні платіжок, ні листів, ні пенсій розносити.

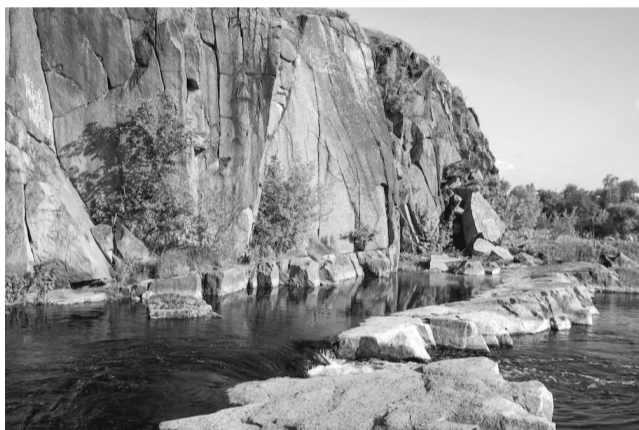
Пан Смілянський вирішив, що люди самі повинні ходити на пошту й отримувати все, що їм потрібно. Навіть самотнім престарілим відмовляються пенсії приносити. На пошти кажуть, мовляв, треба переводити пенсії на картки Ощадбанку або ПриватБанку. А що робити самотнім, немічним, хворим пенсіонерам у селі, де закрили поштові відділення й у місто не завжди є можливість добратися?

Цікаво, чи знають про такі проблеми президент, уряд, Верховна Рада і як вони це розцінюють?

Гадаю, висловлю думку багатьох українців: ми, як і весь цивілізований світ, хочемо читати якісну періодику, таку, як газета «Україна молода». І хочемо мати доступ до якісних друкованих ЗМІ, якого нас позбавив Смілянський.

Сподіваємось, що здоровий глузд перемаже і ми все-таки своєчасно отримуватимемо наші улюблені видання.

Хочеться, щоб нас почули. ■

■ НЕЗВИЧАЙНЕ ПОРЯД

Скелі Богуслава

Вчені вважають, що цьому геологічному пам'ятнику, що в місті Богуслав Обухівського району Київської області, близько двох мільярдів років. Це сірі та червоні гранітні скелі висотою 10-12 метрів уздовж річки Рось, що утворюють каньйон довжиною півтора кілометри. Гранітний острів омивається Россо двома рукавами, тут і утворюється неймовірної краси пороги. Серед порогів — три ями (заглиблення), у яких можна купатися. В долині річки розкидано величезні гранітні валуни. Тут можна просто побути наодинці зі скелями, водою й небом. ■

■ КИЯНИН

Послухавши нещодавнє звернення предстоятеля УПЦ МП митрополита Онуфрія, захотілось запитати його: чому в нас, особливо в Києві, починаючи з 2014 року, розвелось стільки сект?

Чому шановний Онуфрій ніколи не говорив, що в сумнозвісному Межигір'ї поховано сімох святих, а також керівництво козаків?

Якби ви, митрополите Онуфрію, вели таку ж духовну роботу, як і покійний митрополит Володимир (Сабодан), то, можливо, й наша ненька Україна не опинилась би в таких важких лапах війни.

Не можу обійти увагою здирницьку політику чинного керівництва московського патріархату. Про що свідчать розцінки на богослужін-

■ БОЖЕ Ж МІЙ!

На жаль, Онуфрій — не Сабодан

Мораль УПЦ МП: побори та здирництво

ня? Скажімо, Царська молитва за вашим благословенням для однієї особи коштує 200 (!) гривень! І це не в Києві. Що також викликає запитання: чому такі богослужіння виведено за межі столиці?

Також хочу запитати митрополита Онуфрія не лише від себе, а й від імені прихожан: де зараз перебуває царський Хрест із мощевиком? Прихожани в очікуванні, щоб приложитись і по вірі цілитель.

Чому процвітають побори з тих, за кого немає кому заступити через своїх підставних осіб? Один із таких — владика Серафим, котрий нажився на хворобі й біді професора Віктора.

Я вже не кажу про те, як предстоятель УПЦ МП Онуфрій любить принижувати людей, безпідставно тавруючи їх, обзиваючи...

А от покійний Блаженніший Володимир (Сабодан) користувався повагою всього православного світу. Поспілкуватися з ним міг майже кожен християнин, без попередніх записів. Він

ходив без охорони. А найголовніше — був пильним молитвенником і патріотом. Коли він приїхав з-за кордону в Україну здійснювати свій чин, то перші його слова були: «Я прибув на рідну землю служити людям і незалежній Україні!».

Ні такого рівня патріотичної свідомості, ні високого служіння Богу, людям і Незалежній Україні від вас, пане Онуфрію, ніхто ніколи не відчував.

Слава Україні! ■

ХАРЧЕНКО І. К., провідний інженер-електрик
Київ

■ НА СВІТЛО!

«День і ніч» поза законом

Контрабандні лічильники крутять прибутки олігарху

ти» українців за допомогою контрабандних лічильників. У них вмонтовано мініатюрні цифрові табло («День і ніч»), такі можна побачити на стадіонах і спортивних майданчиках.

Оператори цих табло сидять у спеціальних, тасмних приміщеннях і дистанційно малюють у цих лічильниках які завгодно дані. Ніякої документації на ці лічильники немає: ні назви, ні заводського номера, ні назви й адреси виробника, ні паспорта, ні інструкції, ні гарантії. Це чистої води контрабанда. І жоден державний орган за два роки їх функціонування у нас не поцікавився походженням цих лічильників та дозволом на ввезення цієї халтури.

Таким чином майже два роки йде грабіж українців, споживачів ахметовської електроенер-

гії. А ці олігархічні прибутки ретельно стереже ручна правоохоронна система Зеленського.

Однак я все-таки звертаюсь до президента й пропоную: доки Рінат Ахметов не сховався десь далеко і глибоко за кордоном, варто відкрити кримінальне провадження щодо злочинних, антинародних багаторічних обробок олігарха.

Також доручити міністру освіти організувати комісію з фахівців енергетичної галузі, як вітчизняних, так і закордонних, провести наукову експертизу лічильників. А результати перевірки передати слідству.

Таку ж заяву я направив до Конституційного Суду та міністру внутрішніх справ України, але реакції — нуль. ■

Країна погрузла в корупції та беззаконні. Одним із винуватців такого стану вважаю відомого мільярдера Ріната Ахметова. Хто він насправді? Вважаю, клептоман державного розмаху.

Подієюють, що років 30 тому він організував «бригаду», котра займалась «віджиманням» усього, що погано сховано й подобалось згаданому пану.

Жоден президент України не хотів вступати з ним у протистояння. Усі домовлялись. І кожен «господарював» на своїй території, не заважаючи один одному. Ахметов, зрозуміло, — на Донбасі.

До речі, а ви знаєте, що президентів обирає не народ, а голова лічильної комісії — остання ланка виборчого процесу — за певну суму? Саме таким чином було обрано президентів Януковича та Зеленського.

Оскільки в Україні війна почалась із Донбасу, то й Ахметов перебрався у центр і далі на захід України, звідки продовжує «намагува-

Ольга ВАСИЛЕНКО

■ КНИЖКОВА ШАФА

У пошуках свободи

Людина є центром української культури

Віктор Андрущенко.

■ **Вікторе Петровичу, що спонукало вас до написання книги і які основні проблеми в ній висвітлено?**

— Головною спонукою для написання книги слугувало моє непереможне прагнення показати українську культуру як культуру цивілізаційно вартісну, яка є невичерпним джерелом натхнення і творчості, є культурою миролюбства і людинотворення, найбільш високих і благородних людських чеснот. Незважаючи на велику кількість публікацій, вона ще залишається маловідомою як в Україні, так і у світі. Це зрозуміло. Адже російсько-царська і більшовицько-радянська імперії майже 400 років намагалися принизити, спаплюжити її, а то й загалом викреслити з історії. З особливо жорстокістю цю брудну позицію вони намагаються зреалізувати в наші дні, в період війни росії проти України, цинічно названої «спеціальною операцією». Я намагався показати європейську велич української культури на тлі неприйняття війни, російської агресії та шовіністичної російської культури, яка впродовж декількох століть переслідувала Україну та українців, перекривала всі можливі й неможливі шляхи нашого вільного розвитку. У книзі розглядається історія зародження і розвитку української культури, необхідність її постійного захисту (самозахисту) від численних кочових народів, утвердження державності, постійна боротьба українців за незалежність та свободу від будь-яких зазіхань на її землі і людинність.

■ **У книзі родовід української культури ви веде від трипільської культури, чи не так?**

— Це питання, мабуть, найбільш суперечливе в українській історії. Остаточної відповіді на нього ми ще не маємо. Багато хто стверджує, що «українці прийшли...». Я думаю інакше. Вони жили на цих землях постійно, з незапам'ятних часів. Родючість землі, зариблені ріки та

озера, наповнені усілякою звіриною ліси, наявність корисних копалин, мальовнича природа, помірний клімат... Що ще треба для зародження і розвитку життя? Як кажуть, «від добра добра не шукають!». Українці (незалежно від назви, якою їх іменували у ті чи інші часи) жили, працювали, народжували дітей, плекали культуру. Звісно, і свої землі, і людей, і надбання культури вони захищали від набігів кочової стихії. Захищались і спілкувались, зберігали своє й переймали досягнення культур інших народів. З часом вибудували власну державу й утвердилися у континентальному просторі як одна з найбільш високих, гуманних і розвинених цивілізаційних культур європейського простору. Досягнення трипільців, кіммерійців, скіфів, сарматів, північних та інших народів не могли не позначитись на власній українській культурі, однак вона ніколи, навіть в найбільш несприятливі часи, не втрачала власної ідентичності, постійно відроджувала своє ество, спосіб буття, духовність, чим і закріпилась в історії як одна з найбільш відомих у світі.

■ **Сьогодні на ці скрижалі претендує російська федерація. Мовляв, «спочатку була росія», а потім вже... Чи розглядаєте ви ці сюжети у книзі?**

— Вони найбільш гострі й дискусійні. Росія зажерливо претендує на те, що їй ніколи не належало. Українська земля, величезна землеробська культура, Київська держава, матеріальна і духовна спадщина, великі князі і людинність споконвіків належали до глибокого українського кореня. Спроба росії перехопити українську історію, цинічно переписати її, а фактично загарбати, приречені. Україна була, є і буде одним з найвеличніших культурних надбань цивілізації.

■ **А на вашу думку, завдяки чому і яким саме надбанням вона увійшла в історію?**

— Насамперед завдяки

своїм розуму і працьовитості. Українці подарували світові землеробську культуру, новизною якої була тризмінна система обробітку землі. Вони створили державу, в якій домінували елементи демократії (київське віче); життя розгорталось за власне створеними законами (Руська правда, Конституція Пилипа Орлика); для них характерна була висока людяність, що виражалась у ставленні до матері як берегині людського роду, шануванні товаришів як побратимів, за порятунок яких (захист у бою, визволення з неволі) українська людина у разі необхідності жертвувала власним життям; наявні були гуманістичні символи (облаштування житла, виготовлення предметів побуту, зокрема таких, як вишита сорочка, рушник-вишиванка, виготовлення посуду тощо); притаманне ставлення до всього живого як найбільш відповідного людським уявленнями про природу, людину і культуру («матінка природа», «коник вороний», «вовчик-братик»). Весь життєвий простір української культури прикрашений барвистими квітами, оповитий чарівними піснями, пронизаний любов'ю і повагою людини до людини. Українці (як італійці та деякі інші народи) подарували світові неперевершену пісенну культуру, до якої кожна людина тягнеться як до невичерпного джерела натхнення та творчості.

■ **Так, але ваша книга розповідає і про чорні плями, які з'являлися в українській культурі у зв'язку з багатьма історичними перипетіями, які пережила Україна?**

— У кожній культурі так ведеться боротьба добра зі злом. Не оминула вона й українців. Наша культура мала і нині має низку недоліків і суперечностей. У книзі розглядаються такі її пласти, як антикультура, контркультура, «тіньова культура», «зросійщена культура» тощо. Є в ній і такі антиякості, як крадіжки і зрадництва, алкоголізм і наркоманія, підлабунство й інші негативні вияви. Однак, і це доведено історією, «добро» в ній, завжди брало верх над «злом». Українська культура має здатність до відродження, очищення, оновлення.

■ **Цим вона, мабуть, і відрізняється від так званої культури російської?**

— «Російської культури» немає. Те, що в ній є справді культурним, викрадене і привласнене у завойованих російськими народами. Велич «російської культури» дута, зрошена ідеологічно. Її виток — в ординській жорстокості, прагненні до загарбання, володіння світом. Стократ посилене у петровсько-катеринівську (царську) та більшовицько-сталінську (радянську) епохи, вона стала шовіністичною, тоталітарною, а відтак — ворожою людині та людинності. Підступно обдуривши довірливих українців переяславськими обіцянками, вона практично підкорила собі український світ культури, а підкоривши, системно обмежува-

ла його розвиток, переслідувала українських творців культури, практично знищувала його. Нинішня руйнівна, вбивча, насильницька практика, з якою російські окупанти увійшли в Україну, є виток в ординській практиці. «Російська культура» агресивна. Вона нічого, що б відповідало рівню світової культури, не створила. Російський світ — це світ жорстокості, насильства і війни. З ним треба боротись і перемогти. Його треба знищувати або ж розсіювати у світовому просторі.

■ **А як же бути з Достоєвським, Гоголем, Чайковським, іншими особистостями, які вважаються діячами російської культури?**

— І тут не все так просто. Більшість з названих вами особистостей були й залишаються величними українцями, плоть од плоти української людинності. Їх імена, як і культурні надбання, росіяни просто викрали і привласнили. І не більше. Як писав у свій час товариш О.С. Пушкіна П.Я. Чадаєв, російська культура нічого не взяла й нічого не дала світові, не приєдналась до жодної ідеї людства (Див.: *Малая советская энциклопедия*. М., 1932. Кол.681).

■ **Про переслідування, гоніння й репресії українських діячів культури в царській і більшовицькій росії сьогодні багато говориться й пишеться. Що нового додає до них ваша книга?**

— Написано і сказано справді немало, але далеко не все. Чим глибше ми проникаємо в історію, тим більше жахаємось тому масованому цинізму й жорстокості, з якими російська влада намагалась витравити, знищити, стерти з лиця землі все українське — культуру, мову, народність, віру, звичай. Ця огидна сторінка ідеології і політики росії проти українців ще повністю не розкрито. Вона потребує додаткових досліджень, за якими б увесь світ побачив ті підлоги, якіми російська влада травила не тільки українців, й інші народи, що потрапляли в її орбіту.

Новим у моїй книзі є, зокрема, посилання на свідчення тих діячів науки, культури, освіти і релігії, хто вижив, утік за межі імперії, розповів про ці злочини в письмовій чи усній формі. У книзі наведено свідчення Я. Дашкевича, П. Штепи, С. Бандери, М. Прокопа, Д. Соловєя, Р. Рахманного, М. Дяченка, М. Мала, С. Олійника, Ю. Артюшенка, А. Бедрія, І. Багряного та інших українських інтелектуалів, книги яких публікувались переважно у Канаді, Німеччині, США, інших країнах світу. Доступу до них український читач практично не мав.

Новою є також характеристика основних категорій української культури; її відносно самостійних пластів — «офіційного», «народного», «тіньового», «опозиційного» та «молодіжного»; переосмислення ролі так званої української еліти та справжніх провідників народно-національного культуротворення як в історичному контексті, так і в новітній

історії, зокрема перших президентів незалежної держави; аналіз причин ганебної російської агресії в Україну, чинників нашої майбутньої перемоги. У новому ключі в книзі висвітлюються постаті таких славних українців, як І. Мазепа, П. Орлик, В. Липинський, П. Скоропадський, С. Петлюра, Н. Махно, С. Бандера. Розширено подається значення Переяславської ради, Конотопської битви, творчості письменників-шістдесятників, борців ОУН і УПА. Розглядаються актуальні завдання реалізації європейського вектору розвитку, формули миру президента Володимира Зеленського, висловлена впевненість в українській перемозі.

■ **Як гадаєте, чому Європа все ще не приймає нас у своє середовище?**

— Чому ж, Європа приймає, але повільно. Ми маємо здійснити низку внутрішніх реформ, освоєння європейських стандартів і цінностей, які дозволять нам комфортно почуватись у Європі. З іншого боку, ми маємо якомога більш повно і глибоко донести до європейців силу й значення культурного потенціалу, який в силу відомої політики росії довгий час вважався російським. Процес входження України в середовище європейських країн значно прискориться, якщо ми покажемо справжню обличчя української культури, а вони відповідно відчують власну потребу в ній.

■ **На ваш погляд: у чому життєва сила й дивовижна живучість української культури?**

— Сила — у правді, з якою вона створювалась і з якою йшла до вершин цивілізації сходами історії. Українці ніколи не лукавили, нікого не завойовували, не загарбували чужі землі, маєтності й надбання культури. У них свого завжди було вдосталь. Українці завжди працювали, спираючись на розум і інші благородні людські якості. Корінь дивовижної живучості нашої культури знаходиться у розумінні людини і ставленні до неї як до найвищої цінності у її єдності з безумовною самоцінністю природи, любові і поваги до «матінки природи» й «рідної матусі», яка подарувала їй (людині) життя. Як і у всіх цивілізованих народів світу, людина є центром української культури. Перетворюючи природу й створюючи культуру, вона одночасно створює себе як суб'єкта культурно-історичного процесу. Культура відповідно формує параметри людини, визначає її характеристики, відмінні від усього іншого природо-тваринного світу. Базуючись на власних людських цінностях, засвоюючи культуру й користуючись нею у своєму повсякденному

житті, людина утверджує людський спосіб життя, живе людським, а не тваринним чином. У цьому спорідненість української культури з культурами цивілізованих народів світу. «Людина» — «природа» — «праця» — «розум» — «віра» — «надія» — «любов» — «демократія» — «свобода» — саме такий категорійний ряд характеризує цивілізаційно-вартісний контекст соціокультурної динаміки української культури, як і культури людства загалом.

■ На написання такої книги, очевидно, було витрачено немало часу, а ще більше на її підготовку, осмислення тих фактів, які знайшли в унікальних закордонних джерелах. Опрацювавши такий шар матеріалу, до яких висновків ви приходите?

— Українська культура є феноменом цивілізаційного штабу і значення. Про неї написано багато різноманітних наукових книг, літературних та поетичних творів, складено пісень, билин та оповідань. Проте вона досі залишається «зачарованою красунею», оскільки чужинська влада, у порядкуванні якої вона перебувала впродовж чотирьох століть, не тільки не захочувала її освоєння та розвиток, але й навпаки — цілеспрямовано принижувала, створювала про неї ганьблені, здебільшого цинічно перекручені ідеологізовані уявлення.

Короткий екскурс в історію становлення та розвитку української культури засвідчує, що вона, по-перше, має декілька тисячоліть власної тягlosti; по-друге, ніколи не випадала з історії, не скочувалась на манівці; по-третє, завжди демонструвала спроможність захисту від будь-яких ворогів та недругів; по-четверте, знаходила в собі сили до залікування ран, відродження та розвитку ще більш інтенсивно і продуктивно, ніж раніше.

У боротьбі з російськими окупантами українці стоять на стороні добра, відстоюють добро, а разом з ним і всі чесноти, на яких базується цивілізація. Однією з найперших серед них є цінність миру, яку український люд сповідує впродовж усієї історії. Мир для українців — це життя за всіма цивілізаційними правилами, виробленими людством. «Формула миру», запропонована президентом Володимиром Зеленським, є безсумнівною й найбільш реалістичною дорожньою картою виходу з сучасної складної ситуації, ініціатором загострення якої є країна-агресор — російська федерація. Ми переможемо, досягнемо миру, а зараз нам необхідно вистояти, витримати і перемогти — таким є історичне покликання українців. До цього нас спонукає природно-людський дух, зрощений усім ходом української історії — дух творчості, незалежності і свободи.

■ Війна принесла нам велике горе. Його принесла нам шовіністична, тоталітарна росія. Яким буде наше ставлення до неї після нашої перемоги? Чи зможемо ми жити і спілкуватися у цьому геополітичному просторі?

— Те, що зробила (і робить) росія в Україні, не вкладається ні в які більш-менш розумні рамки. Тисячі жертв, левову частку яких складають мирні, ні в чому не винні діти та люди похилого віку, колосальні руйнування життєвої інфраструктури, засмічені снарядомі чорноземи, забруднені, спалювані ліси, ріки... Хіба можна таке вибачити? Вони не мають прощення. ■

ПІДТРИМКА

Опція «дзвінок другу»

Як громади з різних куточків України допомагають одна одній

Тетяна ВЕРБИЦЬКА

Деокупована Милівська громада на Херсонщині й досі залишається без світла, води й газу, а ще потерпає від щоденних обстрілів та масштабних мінувань. Недалеко від неї — понівечені села Високопільщини зі зруйнованою інфраструктурою. Всі населені пункти лівобережної Асканія-Нової громади — досі під окупацією, і її мешканці з нетерпінням чекають на визволення.

Голова Глибоцької громади з Чернівецької області Григорій Ванзурак улітку побував на Херсонщині. До нього приєднався і Недобойський сільський голова Юрій Юзва, а також колеги з сусідніх громад.

Як тільки в нашій громаді дізналися про підрив Каховської ГЕС, ми одразу скотактували з нашими громадами-партнерами по Програмі USAID DOBRE на Херсонщині, й наші працівники повезли їм гуманітарну допомогу, яку ми отримували від іноземних благодійників, — розповідає Григорій Ванзурак. — Але після того Милівська та Високопільська громади звернулися за проханням також допомогти їм різноманітною технікою: бензопилами, мотокосами, тримерами. За цими територіями був закріплений голова Асканія-Нової селищної військової адміністрації Іван Дудар, із яким нас пов'язує давня дружба. Він оперативним чином вивчав запити й допомагав нам із розподілом гуманітарних вантажів. Для потреб його адміністрації, яка зараз працює дистанційно від своєї окупованої громади, ми привезли легковий автомобіль, а для Милівської громади — автобус, які Глибока мала у власності. Буковинські будівельники активно пра-

цюють над відновленням села Зарічне — раніше квітучої і багатой, а зараз зруйнованої російськими військами Високопільської громади. А Григорій Ванзурак та Юрій Юзва з працівниками комунальних служб своїх громад та власною технікою приїхали допомагати з розчисткою територій, які знищила вода після підриву Каховської ГЕС. Це вже була друга поїздка представників Глибоцької та Недобойської громад із допомогою Херсонщини.

— Військова адміністрація за розподілом направила нас в один із районів Херсона, на так звані «острови», де були зруйновані оселі, — розповідає Юрій Юзва. — Туди не всі хотіли йти, адже там трохи небезпечно через обстріли. Але ми справилися, й оселі не тільки повністю розчистили, а й деякі з них накрили новою покрівлею. Ще раніше наші комунальники їздили також на розчистку сіл Тягинка й Білозірка. Плануємо, що невдовзі поїдемо з допомогою на Херсонщину знову.

Така міцна дружба між громадами зародилася саме в Програмі USAID DOBRE, впевнений начальник Асканія-Нової СВА Іван Дудар: «На різних тренінгах і зустрічах ми не тільки всі перезнаййомилися, а й здружилися між собою. І ось це об'єднання для спільної допомоги деокупованим і постраждалим громадам, віра в швидке звільнення лівобережних громад і вже сьогоднішні запити, що потрібно підготувати їм для відновлення, все це — міцна і потужна сила, яка допомагає нам разом долати виклики».

Дуже вдячна за підтримку й голова Милівської громади Любов Мінько. Тут мешкають понад 2 тис. 600 жителів із тих 7 тисяч, які жили до вторгнення.

Більшість — люди старшого віку. Всі десять сіл громади вже другий рік живуть без електроенергії, від початку літа — без води, а газу тут і до війни не було. Генераторів вистачає, ось тільки для них потрібно багато пального, якого немає. Мобільний зв'язок — лише вдень, коли вдається підключити вишку оператора. А інтернет отримують через термінал Старлінк у Милівому, там же заряджають телефони і можуть хоч трохи почитати новини. Для опалення раніше збирали хмиз, однак зараз у тих місцях усе заміноване, а коштів на закупівлю іншої сировини немає.

— Ми нещодавно почали співпрацю з Програмою DOBRE, й її підтримка стала для нас дуже вагомою, — каже Любов Мінько. — Звичайно, в нас іще чимало нагальних потреб. Потрібно багато пального для генераторів, щоб запускати водозабірні насоси, автомобіль-водовіз для розвозу питної води нашими селами, паливні брикети для пічного опалення... Ми боїмося не впоратися з цими викликами до зими, але сподіваємося, що з такою підтримкою нам усе ж таки вдасться їх подолати.

Автобус, який подарувала Глибоцька громада, в Милівому зараз використовують для розвезення гуманітарної допомоги. Адже вся комунальна техніка громади була вивезена окупантами, включно з каретами «швидкої допомоги», також зруйновано й усю власну інфраструктуру. Тож коли дозволить безпекова ситуація, автобус планують зробити соціальним і довозити ним мешканців Милівської громади до Нововоронцовки для отримання соціальних та медичних послуг.

А представники Софіївської та Зеленодольської громад Дніпропетровщини нещодавно самі побували в гостях у чернівецьких громад-партнерок — Хотинської та Вижицької, щоби обмінятися досвідом надання житлово-комунальних і медичних послуг.

Керівники комунальних підприємств громад Дніпропетровщини мали змогу побачити, як їхні колеги в Хотині надають своїм мешканцям житлово-комунальні послуги, а також познайомитися з місцевими головами об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. Їхній досвід був цікавий і корисний для гостей, адже ні в Софіївській, ні в Зеленодольській громадах ОСББ не створено, управителів не призначено.

Гості також оглянули комунальну техніку, яку Хотинська громада отримала завдяки міжнародному партнерству. Така допомога дає змогу розширити перелік послуг та поліпшити їхню якість. Наприклад, зараз у громаді працюють над створенням комунального підприємства для організації муніципальних перевезень.

У Вижицькій громаді партнери з Дніпропетровщини мали змогу побачити, як працює система автоматичного управління освітленням.

Учасники зустрічі приділили увагу обговоренню послуги водопостачання та водовідведення, бо вона є пріоритетною як для Вижицької, так і для Софіївської та Зеленодольської громад, які постраждали внаслідок руйнування Каховської дамби. Вижиця уже працює над програмою покращення послуг водопостачання разом із Програмою USAID DOBRE та планує в майбутньому з користю для громади використовувати джерела з лікувальною водою, що розташовані на її території.

Окрема гордість буковинських громад-партнерок — їхні медичні заклади. Керівники комунальних закладів приймаючих громад акцентували на індивідуальному підході при роботі з кожним пацієнтом як у первинній, так і у вторинній медицині, якісних умовах надання послуг та розумному підході при розподілі коштів на розвиток.

Обидва медичні заклади Хотинської громади активно залучають грантові кошти. Лікуватися до них приїжджають пацієнти не тільки з Чернівецької, а й із Тернопільської та Хмельницької областей.

Схожа ситуація й у Вижицькій громаді, в якій із лікарями центру первинної медичної допомоги укладено на 20% декларації більше, ніж загальна кількість мешканців.

Як зазначили гості з Дніпропетровщини, така поїздка була дуже корисною для них, адже вони побачили, що і як можна змінити в громадах на краще. ■

ПІДТРИМКА

Цілющий «Дотик Янгола»

Зірковий Колін Карр виступатиме в Києві з диригентом Іваном Чередніченком, батьки якого загинули під час тимчасової російської окупації

Мирoslava МАКАРЕВИЧ

«Київська камерата» в історичній Софії Київській зіграє 27 жовтня концерт «Дотик Янгола» з доброчинною метою — допомогти музикантам, які служать у ЗСУ та постраждали унаслідок війни. Національний ансамбль солістів виступатиме з відомим британським віолончелістом Коліном Карром.

Символічна назва концерту запозичена з назви Одинадцятої камерної симфонії «Дотик янгола» видатного українського композитора Євгена Станковича. Нею організатори й учасники підкреслюють цілющу й життєдайну силу мистецтва та музики у складний період випробувань, який переживає наша країна.

Зірковий соліст Колін Карр, який виступає з найкращими світовими оркестрами і диригентами світу, вперше приїде в Україну. Концертний тур британського віолончеліста у

Києві на підтримку жертв війни спонсорує американська неприбуткова організація The Humanity Funds зі штату Вашингтон, яка реалізує численні програми в Україні спільно з місцевими партнерськими організаціями. Наступного дня після концерту, 28 жовтня, Колін Карр зіграє сольний благодійний концерт на користь найбільшої дитячої лікарні в Україні «ОХМАТДИТ».

У київській імпрезі Колін Карр виступить з українським диригентом Іваном Чередніченком — музичним керівником Львівської національної опери, який пережив особисту трагедію під час тимчасової російської окупації Ірпеня у 2022 році. Тоді батьків музиканта у пристойному місті вбили рашисти.

Відома скрипалька Богдана Півненко — теж солістка концерту, очільниця Національного ансамблю солістів «Київська камерата» — наголошує: «Ініціатива проведення кон-

церту «Дотик янгола» має дві основні мети. По-перше, це бажання підтримати музикантів, які постраждали через війну, які стали захисниками й захисницями та доєдналися до лав ЗСУ. По-друге, це нагадування нашому суспільству, особливо тим, хто в тилу, що війна триває й ми маємо єднатися та гуртуватися далі, щоб перемогти».

У програмі концерту звучатимуть найкращі зразки світової західноєвропейської класики з українською музикою включно. Особливі Сюїта для віолончелі соло Йоганна Себастьяна Баха та Концерт для віолончелі з оркестром До-мажор Йозефа Гайдна. Українську музичну частину доброчинного вечора представлятимуть Увертюра та два танці («Танець духів» і «Танець Фурий») з опери «Алкід» Дмитра Бортнянського; «Дотик янгола» Євгена Станковича; «Хорал» Ганни Гаврилиць та гімн-реквієм «Місто Марії» Золтана Алмаші.

Британський віолончеліст Колін Карр та українські скрипалька Богдана Півненко і диригент Іван Чередніченко.
Фото надані організаторами та Львівською національною оперою.

За своїми сенсами створене у 2022 році «Місто Марії» про український Маріуполь, який намагалися знищити російські війська, а потім тимчасово окупували, — є ніби ідейним епіграфом благодійного мистецького проекту. Український композитор Золтан Алмаші розповідає: «Це перший мій твір, який я написав після повномасштабного вторгнення. Я довго не міг нічого писати, думав, що музика в мені вмерла. Яка може бути музика, коли таке відбувається навкруги? Але потім зрозумів, що треба жити далі й намагатися робити те, що вмію. Я зрозумів, що новий твір має бути про Маріуполь... Мені в цьому творі дуже важливо було закар-

бувати в назві, у присвяті слово «Маріуполь», щоб люди, які відкриватимуть ці ноти, змогли прочитати ці слова і поставити запитання: «А що це таке? Що відбувалось у цьому Маріуполі? Так, люди схильні все дуже швидко забувати, але таке забувати не можна!».

Концерт відбудеться за партнерської підтримки культурного центру «Майстер-клас» та фестивалю Bouquet Kyiv Stage. Ірина Буданська, їх співзасновниця, переконана: «Подібні проекти — це невеличкі кроки, які ми робимо, як і всі українці, кожен у своїй сфері, щоденно для наближення нашої Перемоги — перемоги світла над суцільним злом». ■

ЧАС «Т»

За 30 км від ворожого кордону

Чим цікаві вистави двох театрів — Сумського імені Щепкіна та двічі переміщеного Луганського українського, які другий рік живуть під одним дахом

Валентина ГРИГОРЕНКО

На початку нинішнього жовтня другого повномасштабного року загалом понад 9-літньої російсько-української війни два театри — Сумський національний академічний театр імені Михайла Щепкіна та Луганський український театр, який із 2014 року змушений був виїхати з тимчасово окупованих територій двічі, — показували свої вистави у Львові в межах фестивалю «Золотий лев». Із 24 по 27 жовтня гастролюють у Києві.

Разом, бо понад рік колективи сусідствують під одним дахом у Сумах. Це за нинішніх часів теж дуже неспокійне розміщення — за 30 км від кордону країна-агресорки. Загалом Сумська область має найдовший кордон — протяжністю 564 км — з росією, яка після 24 лютого минулого року відкрито зброєю намагається знищити Україну.

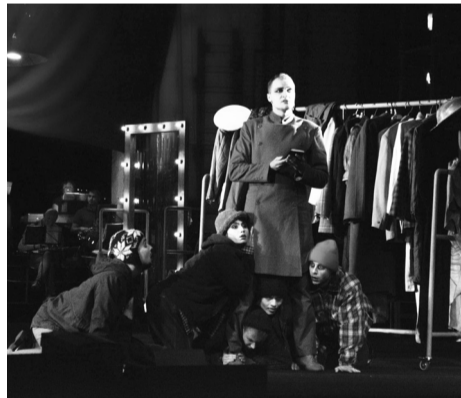
На великій сцені столичного Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка 26 жовтня відбудеться показ вистави сумчан «Тригрошова опера» за легендарною п'єсою Бертольда Брехта та Курта Вайля у постановці заслуженого артиста України Максима Булгакова — головного режисера Театру імені Михайла Щепкіна. Цією прем'єрою 30 вересня відкривали 91-й театральний сезон.

«Коли почнеться війна, Ваші брати, можливо, настільки зміняться,

Що не можна буде пізнати їхніх облич.

Але ви мусите лишатись собою. Вони підуть на війну, не Як на бійню, але Як на серйозну роботу. Всі Їх забудуть.

Але ви мусите нічого не забувати. Спирт литиметься вам у горло, Як усім іншим.

«Тригрошова опера» Сумського театру імені Михайла Щепкіна.

Але ви мусите лишатись тверезим».

Так звучить Бертольт Брехт у перекладі Сергія Жадана. Хоча у постановці звучить варіант від Миколи Ліпісівського.

Німецький драматург Бертольт Брехт написав «Тригрошову оперу» в 1928 році, хоча її популярність не збавляє обертів. Музику до п'єси створив композитор Курт Вайль. За сюжетом, головний герой Меккіс — неофіційний хазяїн лондонського району Сохо, бандит, який одружується з юною красунею Поллі, батько якої, Джонатан, очолює місцеву жебрацьку спільноту. Тож між новоспеченими родичами виникає конфлікт. Тесть навіть дає хабар поліцейському Брауну, щоб засадити зятя за ґрати. Тим часом Поллі стає найголовнішою в бандитській спільноті...

Навіть коли на сцені герої веселяться чи метушаться, за цим проглядають такі вади людей, спільнот та влади, як нищість, корупція, проституція, продажність поліцейських. Тобто твір є соціально-політичною сатирою.

Водночас на прикладі вікторіанської Англії режисер моделює ситуацію, де поствоєнне суспільство, оговтавшись від

«Карнавал тварин» сумчани покажуть у Національній філармонії.
Фото надані Театром.

років війни, продовжує жити звичним життям (яке в декого не змінювалося й у воєнний період), розповідають у театрі. Соціум не готовий прийняти вчорашніх захисників, які пройшли війну та повернулися з травмованими і тілом, і душею. А це намагання суспільства відсторонитися від учорашніх воїнів, замість того, щоб допомогти, — призводить до формування паралельного світу, в якому життя не є найважливішою цінністю. Хоча дуже оманливою є теорія, що смерть — швидше, дарунок долі, аніж покарання.

Тож вистава перетворюється певним чином на застереження. Якщо кожен так і не усвідомить, що це війна всіх, то прірва поглиблюватиметься.

«Тригрошова опера» Сумського національного театру імені Михайла Щепкіна — друга офіційна постановка в Україні за роки Незалежності. Фінансування проекту здійснюється з фонду Projektfonds Ukraine 2023, міністерством закордонних справ Німеччини та Goethe-Institut. Права на постановку належать Suhrkamp Verlag.

Наступного дня, 27 жовтня, вдень

(бо ж канікули) у Колонній залі Національної філармонії України в межах проекту #Філармоніянескорених відбудеться показ музично-мультимедійного дійства сумчан «Карнавал тварин». У постановці режисера Микити Полякова Le carnaval des animaux перетворюється на дивовижне шоу для всієї родини, що поєднує в собі класичну музику, яскраву акторську гру, цікаві історії про звірів та візуальну естетику мультиплікації.

Дійство складається з 14 музичних номерів, кожен з яких зображує окрему тварину: її рухи, характер та настрої. Склад невеликого оркестру доволі простий, утім включає такі оригінальні інструменти, як ксилофон та скляна гармоніка. Два фортепіано то виступають як концертно-віртуозні, то скромно акомпанують. Серед сольюючих — дві скрипки, віолончель, флейта, кларнет і — несподівано — контрабас.

Микита Поляков, диригент і режисер вистави, коментує: «Тут є гумор, який і для більш дорослого, і для зовсім малого. Трохи іронічна, легенька, весела штука. Каміль Сен-Санс був дуже серйозний композитор, але одного разу він вирішив написати таку цікаву, смішну історію, де зобразив голоси тварин інструментами».

Вимушено переміщені луганчани представляють свої вистави в Києві на камерній сцені Національного театру імені Івана Франка. Нагадаємо: у 2014 році театральному колективу довелося через початок російсько-української війни переїхати з Луганська до Сіверськодоноцька. У 2022-му, після повномасштабного наступу росіян на територію України, театр було переміщено з тимчасово окупованого Сіверськодоноцька до міста Суми.

Сюрреалістичний абсурд на одну дію «Іх там нет» за п'єсою української драматургині Алекс Вуд показуватимуть 24 жовтня. Режисер — Максим Булгаков, який представив і сценографію та пластичне рішення вистави. Наступного дня на київській сцені — трагікомедія сучасності так само на одну дію «Хто Я?» за п'єсою Маріуса фон Маєнбурга «Бридж-кві» у перекладі Наталки Сняданко. Постановка режисера Станіслава Садаклієва.

Кожен такий показ — прояв творчої сили, яка важлива у часи війни. ■

Костянтин РОДИК

Одна з найбільш недооцінених книжок останнього часу — роман Галини Пагутяк «Путівник розгублених» (Л.: Піраміда, 2020). У рейтингу того літературного сезону першість поділили «Амадока» Софії Андрухович та «Хлібне перемир'я» Сергія Жадана. Ставлячись з повагою до сумарного експертного вибору, здаю собі справу, що на тодішню оцінку більше вплинула талановита злободенність цих творів, ніж позачасова актуальність тексту Пагутяк (лише неналежно низьке 10-те місце серед 43-х претендентів). А може, зіграла непомітна зверхність авторки до читача, ким би він не був, цього разу висловлена аж надто вишукано: «Опускаючись з небес на землю, святі послання замерзали, відтавали, мокли, проходили крізь брудні чи глухі вуха, а ціле військо писарів і вчених мужів потім порпається у тому збіжжі, намагаючись відділити зерно правди від полови брехні, потрапляючи у тенета чужих думок».

Лишимо у спокої першу частину цитати — нарцисизм притаманний усім справжнім письменникам. Цікавіше — про «тенета чужих думок». Чомусь пані Пагутяк вважає, що то є «гріх» — і то для всіх інших, крім неї. Якось вона висловилася про незгірший сучасний роман Майкла Отдана «Англіський пацієнт» (який, до речі, 1992-го дістав Букерівську премію): «Такі книжки — як підфарбований і заправлений синтетичними ароматизаторами алкоголь. Трохи вскубнута з Гемінгвея, трохи з Фіцджеральда, трохи з Екзюпері. Деградує сучасна література» (Новий рік у Стамбулі. — Л.: Піраміда, 2015). Проте у такому ж дусі — або й більш агресивно — можна говорити і про її власну творчість.

Ба навіть про один лише «Путівник розгублених». Тут знаходимо відлуння і найвідомішого розважання Ніцше про прірву («то не батько обрав Меджибіж, а Меджибіж його... Небо вночі належить душам померлих, і ліпше не вдивлятися в нього довшо, бо так можна й з розуму зійти»), і «ефект метелика» Бредбері («може, якби я не вернулася з Єрусалима, все було би не так. Не змішалось би, не переколотилося»); ставлення Марії до Йони (головні персонажі «Путівника розгублених») — Петрарка навиворіт («бувало, перед тим, як засну, протягав срібну ниточку до твоєї хати, до твоєї руки. І мені так ставало спокійно, тепло»). Звісно, за рогом чатує Кастанеда («Йона посміхається. Він знає, що належить до людей, які не змінюються в серцевині. До тих, які, озирнувшись назад, не перетворюються на соляні стовпи, бо їх цікавить не те, що вони залишили за собою, а наскільки далеко вони зайшли»). А коли читаємо про «перебування невідь-де, між світом живих і світом мертвих», розуміємо, що десь поруч прошелестві роман Ніла Геймана «Небудь-де» (1996; український переклад 2017). Там — гра, хіба з присмаком первісного передбачення; тут, у Пагутяк — наведення ладу у власному досвіді; знання, що збільшує біль. А це вже, знов-таки, алюзія на Біблію.

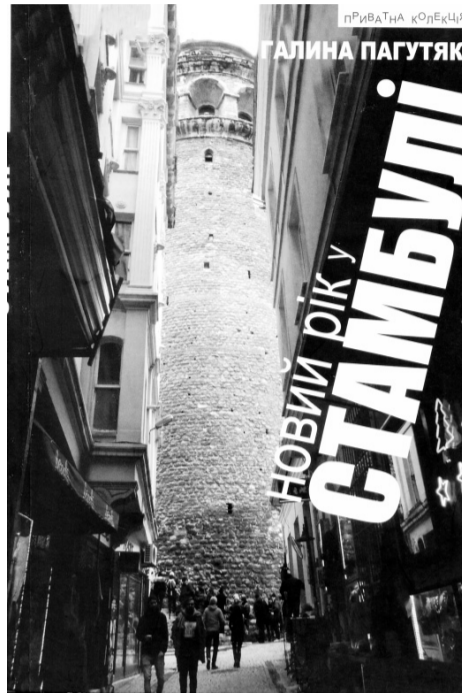
І так — до нескінченності. Принаймні до Умберто Еко. Бо фраза Пагутяк «бачити усюди зв'язки» — це квінтесенція усього того італійця. І що — це все погано? Аж ніяк. Радше навпаки — індикатор високого ступеня залученості до ноосфери, принаймні до її літературного терену. Літературна традиція можлива тільки через відштовхування/поборювання або асиміляцію/варіативність. І годі зрозуміти, де курка, а де яйце — та й не важливо, хто перший що сказав. Важливий рух ідей.

А «Путівник розгублених» — виразний роман ідей. Для якого фабула

■ КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО

Література,

як спогади про майбутнє

— лише данина формі. Вона зводиться накоротко до такого: Марія та Йона мандрують до Єрусалиму/Єршалаїму. Обидвох непокоїть: цей символ «спокуса чи прохання про порятунок?». Сюжет же (що ж відбувається насправді) — просто карколомний. Час постійно петляє (прийом, успішно апробований авторкою ще у «Снах Юлії і Германа», 2011), ще й ускладнений нерозрізненістю дійсності і сну («у снах стежка перетворюється на змію»). Коли Кастанеда під мескаліном, Пагутяк — під сновиддями.

Взагалі-то, Марія та вся її родина на початку історії «вбиті розбійниками, що їх розпакудила війна, розв'язала їм руки», а Йону смертельно поранено у якійсь локальній бойовій сутичці (романна дія відбувається під час Першої світової). Але упродовж читання годі дібрати, чи це справді сталося — настільки потужна лінія спогадування («що я зробила... будучи не при пам'яті»). Єдина сталість у цьому романі — рух. Рух понад усе: «Підемо. А то як стоїмо, не знаю, чи живі ми, а чи мертві» (це ще й привіт Шевчукові, чи не так?).

Роман ідей — це завжди про медіаграмотність. Пагутяк пише: «Найвища мудрість — навчитися розпізнавати, що від Господа, а що від шайтана». Коли йдеться про шайтана, а не про сатану — то хто ж Господь? «Воля Аллаха — прекрасна, жажлива і мудра», — значить наша авторка. Не будучи людиною воцерковленою ба навіть релігійною — сприймаючи Святе Письмо радше з позицій соціальної психології, — я готовий прийняти і таку інтерпретацію. Зрештою, Галина Пагутяк упродовж усього письменницького шляху торує шлях зі Заходу на Схід (не в російському розумінні, звісно). Може, й не до Аллаха, а до якоїсь нетоталітарної, як вона розуміє, релігії? До шумерського «раю»? Принаймні її нехить до суто демонстративного християнства зрозуміла: «Навіщось капличка, як же тепер без капличок» (Сентиментальні мандрівки Галичиною. — Л.: Піраміда, 2014).

Пригадаймо назви розділів з «Урізкої готики», що, як гірлянда, почергово спалахують в кожному новому творі Галини Пагутяк: «Втома. Знудження. Неспокій. Відрада. Терпіння. Ураза. Розпач. Гіркота». Усе це концентровано миготить у «Путів-

нику розгублених» — романі, котрий за своєю інтегральністю перевершує і сторітелінгову вибуховість «Слуги з Добромиля», і поважну статусність «Магнату». «Путівник розгублених» — така сама літературна подія останніх років, як і «Букова земля» Марії Матіос, більших немає — дарма, що ці твори зладжені у геть відмінний спосіб.

«Непомітно, але стрімко я віддаляюсь від того, що називають літературою», — написала пані Пагутяк за п'ять років до «Путівника розгублених» («Новий рік у Стамбулі»). Якщо накладати це на жанрову літературу — то так. Але коли співвідносити поняття «література» до здатності адекватно відтворювати у мові реальність — то ні. «Доки не вибудуєте міст зі слів, доти будете сидіти в темній печері», — читаємо у крайньому романі Пагутяк. «Міст зі слів» — парадигма усієї літератури. І цей міст нескінченний — «доки не розповіси стару історію, не почнеться нова».

Письменники радо вклинюють у своє міжкнижжя дорожні нотатки, часто-густо — і в романи. Пагутяк — не виняток, а радше правило. У неї принаймні дві виразно «дорожні» книжки: «Сентиментальні мандрівки Галичиною» (2014) та «Новий рік у Стамбулі» (2015). Загальна тональність — як у Андруховича в «Лексиконі інтимних міст» (2011): не так побачити, як відчутти-пригадати щось принагідне: «Я могла би написати про Стамбул, якби навіть там не була. Уява може все. І отой, не відвіданий, Стамбул був би реальніший, ніж відвіданий». Авжеж, «творчість — це спроба створити альтернативний світ». Так, це не туристичний, а мітологічний спосіб мандрування (а сентимент до мітології у Пагутяк — наскрізний, демонстративний) — пересування згідно зі своїм уявленням про місце «Мостиська була у світлій тональності, Городок — у темній, Судова Вишня відзначалась прозорістю».

Отже, «просто ходити і вступати в контакт з речами». Як ото «часом вдома я розмовляю з м'якими іграшками. Мені здається, що їм незручно сидіти, або холодно, або самотньо». Дорожні нотатки — як соціалізація автистки? «Я ніколи не могла інтегруватися у соціум... Туга, неспокій, потреба втекти — це й досі є одним з мотивів моїх мандрівок», — значить наша авто-

рка. «Автизм» як візіонерство?

Так, Пагутяк — візіонерка. Після російської агресії це очевидно: «Я пишу ці рядки 7 березня 2014 року, коли над Україною нависла тінь війни... Маємо справу з патологічним бажанням стерти Україну з лиця землі». Це за дев'ять років до публічного запрошення Зе-президента «на шашлики» у лютому 2022-го.

У «Путівнику розгублених» йдеться (написаного, нагадаю, 2020-го) про те, що «походження тріщини було зрозуміле: війна розколола землю, хай бої й відбувались далеко. Тріщини пішли всюди». Нині бачимо це навч: після російської інвазії спалахнуло на Близькому Сході, підгорає на Кавказі й на Балканах. Водночас «дороги цього світу наповнилися утікачами від війни і гондлярями від війни» (до мінобронівських яєць по 17 гривень було ще кілька років) — ще одна візія письменниці. Це ще й ретроспективна історія минувшини у її дотичності до геополітики: «Скільки разів палили Кам'янку татари, турки, всілякі заброди. Тому вона й не виглядає як, приміром, Тулуза чи Оксфорд, куди не прорвались ординці, бо їх зупиняли Добромиль, Комарно, Кам'янка».

А від совєтської окупації тягнеться й ментальна історія: «Те, що відбувалось у Підбужжі з червня 1939-го і, власне, до кінця 50-х, виліпило з тих, хто вижив, дві категорії — фаталістів і колабораціоністів. Фаталісти продовжували війну і всі загинули, колабораціоністи навчилися пристосовуватись до будь-якого режиму, щоб врешті зануритись у соціальну апатію і моральний розпад... Найгірше, що було в історії Галичини, — компрометація визвольного руху. Бо свідки не завжди кажуть правду».

А відтак — «у Рудках на місці масових розстрілів євреїв місцеві десятиліттями рили землю, шукаючи золоті коронки і перстеники». Так, «села, викошені Голодомором, винищені війною і заселені рабами з Півночі, це вже цілком інша історія». А що ж тепер? «Підбужем, як і багатьма містечками України, керує Сім'я. Це — модель тієї влади, яка зараз в державі. Зміниться щось у Підбужжі, зміниться і в Києві. Але не навпаки, бо це неприродно». Роман Безсмертний, який у березні 2022-го опинився був під окупацією в підкиївському селі, розповідав, як московити допитувалися в нього: хто в селі «князь»? Він переконував зайд з автоматами, що таких у нас немає. Але насправді — є; як рудимент російщини («багатьом людям не подобається, що вони втратили статус гвинтика системи», — значить Пагутяк).

Українське село сьогодні є головною ланкою війни — звідти найбільше мобілізованих. З одного боку, офіс президента забирає гроші з місцевих бюджетів на свої майбутні політичні проекти, а з іншого — куди й кому ці локальні гроші мали б піти? Галина Пагутяк сподівається хіба на «здорову кров, яка не зіпсувалася від різних політичних інфекцій».

Авторка чи видавець назвали «Новий рік у Стамбулі» повістю. Можна погодитися. Та коли аналізувати цей текст у суто літературних координатах, прийдеться знову вдатися до порівнянь. «На дев'ятий день мене парализувало уві сні. І якби я не прокинулася тоді й силою волі не змусила своє серце битись, я б померла». Тут і Деніел Кіз, і ще кого схочете. А коли прочитаете, як «стежка крутила мною, як хотіла», — мимоволі згадаєте Валерія Шевчука.

Хай там як і повертаючись до початку: Галину Пагутяк не легко читати, але варто. ■

Редактор сторінки
Костянтин Родик
rodyk.kostyantyn@gmail.com

SEЗОННЕ МЕНЮ

Розмалюй тарілку помаранчевим

Найсмачніші страви з легендарного гарбуза

Валерія МУСХАРІНА, студентка Київського університету імені Бориса Грінченка

Гарбуз люди розпочали вирощувати ще вісім тисяч років тому. Він, до речі, швидко посів провідне місце як у кулінарії, так і в медицині. Зараз цей овоч (насправді — фрукт) активно застосовують не тільки у приготуванні різних страв, а й також у виробленні лікувальних мазей.

У м'якоті, насінні та квітах плода знаходять безліч незамінних для організму речовин: вітаміни А, С, Е, К, групи В, а також концентрацію каротинів (у 5 разів вищу за моркву).

Наш осінній фруктовий овоч — один з лідерів за кількістю цинку, в ньому немає крохмалю, холестерину і трансжирів, через що це помаранчеве диво чудово підходить людям з підвищеним тиском і тим, хто худне. Регулярно вживаючи гарбуз, можна прискорити метаболізм і травні процеси, а також вивести зайві шлаки й токсини з організму, зміцнити імунітет, покращити стан шкіри й позбутися набряків. Отож точно слід узяти його до уваги і приготувати з нього страви — їх справді безліч і на будь-який смак.

Гарбузова запіканка з сиром та картоплею на затишну вечерю

Ця проста картопляна запіканка з гарбузом і морквою завжди виходить смачною й поживною. Вона досить дієтна і ніжна, та ще й поєднуватиметься з вашими улюбленими спеціями й продуктами. Підготуйте такі інгредієнти:

- * картопля — 300 г;
- * гарбуз — 300 г;
- * цибуля ріпчаста — 150 г;
- * сир твердий — 70 г;

- * масло рослинне — 2-3 ст. л.;
- * масло вершкове — 50 г;
- * часник — 1 зубчик;
- * прованські трави — 1-1,5 ч. л.;
- * сіль — 0,5 ч. л.;
- * перець — за смаком;
- * петрушка свіжа — 10 г.

Гарбуз очищаємо від шкірки й насіння, нарізаємо кільцями або півкільцями. Те саме робимо з картоплею. Готуємо соус: вершкове масло розтоплюємо і змішуємо з рослинним. Всипаємо спеції, сіль і перець, вичавлюємо часник та перемішуємо.

Сир натираємо на дрібній тертці, беремо 2/3 сиру й додаємо до соусу. Беремо харчовий пакет, викладаємо на нього овочі, заливаємо соусом і міцно зав'язуємо. Залишаємо маринуватися в 10-15 хвилин і розігріваємо духовку до 180°C.

Цибулю очищуємо, нарізаємо кільцями. У форму для випікання викладаємо гарбуз, картоплю й цибулю, чергуючи між собою. Стежимо, щоб усі овочі були рівномірно покриті соусом. Запікаємо 40-45 хвилин при 180°C. Дістаємо запіканку з духовки, посипаємо сиром, що залишився, і готуємо ще 5 хвилин. Подаємо страву, прикрашаємо петрушкою. Смакуємо!

Рисова каша з гарбузом і яблуками на обід

Така каша точно урізноманітнить ваше домашнє меню. Варити можна на молоці, воді чи використовуючи їх у довільних пропорціях. Кількість рідини має бути такою, щоб покривала вміст посудини на пару сантиметрів. Отже, підготуйте такі інгредієнти:

- * рис — 200 г;

- * гарбуз — 300 г;
- * яблука — 300 г;
- * вода — 150 мл;
- * молоко — 2 скл.;
- * цукор — 100 г;
- * масло рослинне чи вершкове — 80 г;
- * сіль — за смаком.

Передусім розігріваємо казан або сотейник із товстим дном, куди додаємо масло й нарізаний кубиками гарбуз. Яблука промиваємо, очищуємо від шкірки (за бажанням), теж нарізаємо кубиками та укладаємо шарами на гарбуз. Рис промиваємо та висипаємо поверх яблук.

Змішуємо гаряче молоко з водою, трохи підсолюємо, додаємо цукор і заливаємо отриманою сумішшю вміст посудини. За потреби додаємо ще трохи води чи молока. Варимо страву на тихому вогні до м'якості крупи.

На завершальному етапі приготування гарбузову кашу з яблуками й рисом знімаємо з вогню, прикриваємо кришкою й упаруємо 10-15 хвилин. Смакуємо!

Гарбузовий кекс: справжня насолода до чаю

Можливо, для когось це буде несподіванкою, але гарбуз смакує не тільки в кашах, різноманітних запіканках, а також у печивах, кексах та інших десертах. Якщо хочете порадувати себе й рідних на сніданок, обід чи вечерю чимось смачним і корисним — цей рецепт для вас. Підготуйте такі інгредієнти:

- * яйця — 2 шт.;
- * цукор — 170 г;
- * сметана — 50 г;
- * олія — 50 г;

- * гарбуз — 500 г;
- * борошно — 250 г;

- * розпушувач — 5 г;
- * ванілін — 1 пачка;
- * сіль — 0,5 ч. л.;
- * інші спеції — за смаком.

Насамперед збиваємо яйця з цукром (до стійкого стану й білого кольору). Суміш має збільшитися мінімум удвічі й посвітлішати. Додаємо сметану, олію, гарбуз і перемішуємо. Далі додаємо спеції та борошно. Викладаємо в формочки й випікаємо при температурі 180 градусів протягом 25 хвилин.

Перевіряємо готовність шпажкою. Декоруємо, як подобається. Смакуємо!

Поради від досвідчених господинь.

1. Перед тим, як готувати гарбуз, добре промиваємо його під холодною водою.
2. Ріжемо на невеличкі шматки перед варкою чи запіканням.
3. Можна подрібнити його блендером до кашоподібного стану.
4. Кекси подаємо, прикрасивши цукровою пудрою або солоною карамеллю.
5. Якщо додати в кекси цедру, отримаєте неймовірний смак.
6. Десерт можна зробити й солоним, додавши сіль.

Лазанья з гарбузом та куркою: варіації на тему

Багато хто знає та не раз готував італійську лазанью, однак чи куштували ви цю страву в поєднанні її з гарбузом? Цей господар городу надає страві ніжно-

го і солодкого смаку, а також підкреслює соковитість. Водночас курятина — незамінний продукт осіннього раціону — не лише через величезну кількість нутрієнтів, а й низьку калорійність і делікатний смак. А ще вона чудово смакує з гарбузом. Підготуйте такі інгредієнти:

- * курячий фарш — 500 г;
- * очищений гарбуз — 400 г;
- * листи для лазаньї — 8 шт.;
- * томатне пюре або томати у власному соку — 250 мл;
- * третій сир — 200 г;
- * олія — 2 ст. л.;
- * вершкове масло — 50 г;
- * вершки жирністю 10% — 70 мл;
- * середня цибулина — 1 шт.;
- * зубчики часнику — 2 шт.;

- * зелень для оздоблення;
- * сіль, перець — за смаком.

Викладаємо курячий фарш у миску, солимо та перчимо. Виливаємо олію на розігріту на середньому вогні пательню, кладемо туди фарш і обсмажуємо до готовності впродовж 7-10 хвилин.

Далі нарізаємо гарбуз скибочками та подрібнюємо цибулю. Розтоплюємо масло в розігрітій на середньому вогні каструлі, висипаємо туди подрібнену цибулю, часник, скибочки гарбуза і, зменшивши вогонь, тушуємо до напівготовності.

Після цього додаємо в пательню подрібнений часник, виливаємо вершки, солимо, перчимо та тушуємо, поки гарбуз не стане м'яким. Знімаємо з вогню

і розминаємо страву виделкою до стану пюре з дрібними шматочками гарбуза.

Очищуємо томати від шкірки та перебиваємо блендером. Або ж використовуємо томатне пюре. Розігріваємо духовку до 200 градусів.

Змащуємо форму для випікання олією, викладаємо на дно 2 листи для лазаньї. Викладаємо на листи третину готового курячого фаршу, гарбузового та томатного пюре. Зверху накриваємо ще 2 листами для лазаньї. Повторюємо цей етап тричі.

Посипаємо верхні листи тертим сиром, ставимо у духовку та запікаємо близько 30 хвилин. Виймаємо лазанью з духовки, посипаємо зеленню й подаємо. Смакуємо! ■

Гарбузовий крем-суп із сухариками: незвично й смачно

Багато з нас бачили цю страву в меню ресторанів чи в інтернеті. Такий крем-суп — дуже корисне сезонне джерело вітамінів (навіть якщо використовувати заморожені овочі). Для приготування знадобиться мінімальна кількість інгредієнтів, усі вони прості й доступні для кожного. Коли скуштуєте такий суп, вас точно огорне теплом, осінньою ніжністю, а гарбузове насіннячко приємно хрумтітиме, додаючи яскравої нотки. Ну а веселий помаранчевий колір подарує гарний настрій. Підготуйте такі інгредієнти:

- * гарбуз — 1,3 кг;
- * ріпчаста цибуля — 200 г;
- * морква — 150 г;
- * вершки 10-15% — 300 мл;
- * рослинна олія — 4 ст. л.;
- * сіль, перець — за смаком;
- * свіжа петрушка — 10 г;
- * білий хліб — 200 г;
- * прованські трави — 1 ч. л.;
- * часник — 2 зубчики.

Гарбуз і цибулю очищуємо від шкірки й насіння, нарізаємо кубиками, а моркву очищуємо й натираємо на тертці. Розігріваємо в каструлі рослинну олію, обсмажуємо цибулю протягом 5 хвилин. Всипаємо моркву й обсмажуємо ще 5 хвилин.

Заливаємо овочі 600-650 мл води, накриваємо каструлю кришкою, ставимо на мінімальний вогонь і варимо 20 хвилин. Після цього зливаємо відвар в іншу ємність. Гарбуз, цибулю та моркву подрібнюємо блендером (якщо процес іде важко — додаємо трохи вершків).

Насамкінець вливаємо вершки, що залишилися, і ще раз збиваємо масу до однорідності. Поступово розбавляємо відваром до бажаної консистенції, всипаємо спеції. Ставимо каструлю на вогонь і прогріваємо, але не доводимо до кипіння. Прибираємо суп із плити.

Тепер робимо сухарики: розігріваємо олію на пательні, часник розчавлюємо ножом і обсмажуємо 1-2 хвилини, а потім прибираємо його. У хліба зрізаємо скоринки, викладаємо на пательню, посипаємо прованськими травами. Обсмажуємо 3-5 хвилин до золотистого відтінку. Подаємо суп, прикрашаючи його петрушкою. Смакуємо!

Даріо Срна

директор з футболу, в. о. головного тренера ФК «Шахтар» (Донецьк)

«У нас не вийшло грати в той футбол, який потрібен уболівальникам, президенту клубу, нам усім. Ми не могли знайти спосіб грати в шахтарський футбол».

Григорій ХАТА

Дивовижно і, можливо, навіть неприродно останнім часом складалася ситуація в елітному футбольному дивізіоні країни. На провідні ролі в УПЛ вийшли дебютанти та команди-середняки, у яких на старті сезону непогано виходило диктувати свої правила визнаним лідерам українського футболу.

Без сумніву, загадкові зміни, котрі відбулися всередині великої футбольної системи, помітили не тільки зовнішні спостерігачі. Некомфортно в таких умовах почувалися й самі клуби-гранди. Відтак масовий характер тренерських відставок став природною реакцією на ігрові негаразди представників лідерського пулу.

Спочатку тренерські ротації по ходу сезону провели срібний та бронзовий призери попереднього чемпіонату — «Дніпро-1» та «Зоря». Далі потребу в кардинальних змінах відчували й у чемпіонському «Шахтарі». «Настав день, коли ми мусимо сказати чесно і відверто, з Патріком ван Леувенем у нас, на жаль, не вийшло. У нас не вийшло грати в той футбол, який потрібен уболівальникам, президенту клубу, нам усім. Ми не могли знайти спосіб грати в «шахтарський» футбол», — заявив спортивний директор «гірників» Даріо Срна, якого призначили в. о. головного тренера «Шахтаря».

Якщо в минулому сезоні для «Зорі» досвід ван Леувена був неймовірно корисний і під його керівництвом у бронзовому для себе чемпіонаті луганський клуб здобув рекордну кількість очок, то в «Шахтарі» у голландського спеціаліста відверто не склалося. Його директивний стиль управління командою не пішов й

■ ПРЕМ'ЄР-ЛІГА

Їхні дороги розійшлися

У «Шахтарі» відбулася відставка головного тренера: президент клубу хоче бачити у виконанні команди «фірмовий» футбол

Тренерський дебют Даріо Срни на чолі «Шахтаря» завершився розгромом черкаського ЛНЗ.

Фото з сайту shakhtar.com.

на користь. «Нам не по дорозі», — пояснив Срна.

Свою ж тренерську роботу на чолі «Шахтаря» колишній капітан «помаранчево-чорних» розпочав з розгромної перемоги над черкаським ЛНЗ. При цьому довго на новій посаді Срна не затримається, адже, за планом, посаду головного тренера «Шахтаря» має обійняти боснієць Маріно Пушич, який до цього моменту багато років працював на асистентській посаді в

нідерландському «Феєнорді».

А далі, можна припустити, щось знакове відбудеться й у «Динамо». Від початку сезону «біло-сині» зазнали вже чимало проколів: вперше за 17 років залишилися без осінніх євробуків та неймовірно рано вилетіли з національного кубка. Не клеїться у динамівців гра й у чемпіонських перегонях. Зовсім недавно динамівці перебували в статусі яскравого, але прихованого лідера чемпіо-

нату. Утім почергові поразки «Полісся» та «Дніпру-1» позбавили колектив Луческу добрих шансів на безапеляційне лідерство. «Причина невдалих результатів — у мені. Я не зміг побудувати команду», — відверто зізнався очільник «біло-синіх» Мірча Луческу.

А от «Кривбас» та «Полісся» продовжують утримувати лідерські позиції в турнірній таблиці. Обидва колективи здобули впевнені гостьові пере-

■ ТАБЛО

Чемпіонат України. 11-й тур.
«Оболонь» — «Зоря» — 2:4, «Металіст-1925» — «Кривбас» — 1:3, «Чорноморець» — «Минай» — 3:0, «Шахтар» — ЛНЗ — 3:0, «Олександрія» — «Колос» — 0:1, «Верес» — «Рух» — 2:5, «Ворскла» — «Полісся» — 0:3, «Динамо» — «Дніпро-1» — 0:1.

Лідери: «Кривбас» — 23, «Полісся» — 22, «Шахтар» — 21 (10 матчів), «Рух» — 19 (10), «Чорноморець» — 19, «Дніпро-1» — 18 (9), «Динамо» — 15 (8).

* * *

Чемпіонат Європи. Кваліфікація. Група С. Англія — Італія — 3:1, Мальта — Україна — 1:3.

Турнірне становище: Англія — 16 (6 матчів), Україна — 13 (7), Італія — 10 (6), Північна Македонія — 7 (6), Мальта — 0 (7).

моги — над «Металістом-1925» та «Ворсклою» відповідно. Напрочуд результативну гру в минулому турі показали й інші претенденти на високі місця. Футболісти «Чорноморця» забили три голи «Минаю». А гравці «Руху» взагалі встановили клубний рекорд — п'ять разів відзначилися в переможному матчі проти «Вереса».

«Цього року боротьба в турнірній таблиці не на жарт», — констатує очільник «моряків» Роман Григорчук. ■

■ ХОКЕЙ

Омолодження та селекція

Після паспортного скандалу в національній хокейній збірній України змінився головний тренер

Григорій ХАТА

До нового сезону національну збірну України з хокею готуватиме Дмитро Христич. Нещодавно Рада ФХУ проголосувала за його призначення на посаду головного тренера «синьо-жовтих».

Христич, добре відомий своїми виступами в НХЛ, уже має досвід роботи в національній збірній — у 2008—2012-му та 2021—2022 роках він обіймав посаду асистента головного тренера. Тепер же йому самостійно доведеться вирішувати поставлене перед ним завдання. А завдання перед Дмитром Христичем стоїть відповідальне — підвищити «синьо-жовту» збірну в класі, яка останнім часом міцно загрузла в третьому за силою дивізіоні планети.

Міркувати ж над тим, як на чемпіонаті світу-2024 в дивізіоні ІВ «синьо-жовтим» випередити збірні Китаю, Литви, Естонії, Нідерландів та Іспанії, Христичу допомагатимуть Олег Шафаренко та канадський тренер Нік Філан.

Як розповів президент ФХУ Георгій Зубко, 34-річний канадський фахівець відповідатиме за аналітичну роботу, вивчатиме можливості кандидатів у збірну та аналізуватиме гру суперників. На Олега Шафаренка покладено обов'язки з тактичної та стратегічної підготовки коман-

ди, планування та проведення тренувального процесу. А Дмитро Христич як головний тренер здійснюватиме, за словами президента ФХУ, загальне управління командою, а також прийматиме остаточні кадрові та стратегічні рішення.

Зауважимо, що з попереднім очільником «синьо-жовтих» Вадимом Шахрайчуком ФХУ припинила співпрацю після того, як у ЗМІ з'явилася інформація про наявність у нього російського паспорта (значну частину своєї ігрової кар'єри, окрім київського «Сокола», він провів у Росії).

Тим часом новий тренерський штаб збірної України отримав від керівництва ФХУ й інше важливе завдання, котре полягає в омолодженні складу національної команди. Можна припустити, що на команду Христича очікує велика селекційна робота. Адже в нинішніх умовах чемпіонат України має не надто високий кадровий потенціал і значна частина потенційних збірників розсіяна по різних куточках планети.

Хай там як, а національний чемпіонат країни розпочали грати шість колективів. Три з них представляють столицю, два — мають статус абсолютного дебютанта ЧУ. Київський «Тризуб» поведе за собою колишній гравець збірної України Олег Тимченко як наставник. «Це не команда на один день. У нас є довготривалі

У новому сезоні «Сокіл» готовий захищати свій чемпіонський титул.

Фото з сайту hcsokil.com.ua

спонсорські контракти з деякими партнерами. У майбутньому ми плануємо запуснути власну дитячо-юнацьку школу», — запевнив генеральний менеджер «Тризуба» Євген Зик.

У тому ж статусі новоствореного клубу розпочав національний чемпіонат країни й «Київ Кепіталз». «Хочу довести до хокейної спільноти, що «Кепіталз» — це не минулорічний прообраз ХК «Київ», де до хокеїстів застосовували напіваматорські вимоги, включно з нерегулярними тренуваннями. У нашій команді все шикуються на професійні рейки, включно з ігровою та побутовою дисципліною», — наголосив головний

тренер новачка Вадим Шахрайчук.

Ексочільник збірної України обіцяє, що його колектив буде спроможний на рівних грати з фіналістами попереднього чемпіонату — «Соколом» та «Кременчуком». Зауважимо, що поєдинки ЧУ проходять у чотирьох містах — Києві, Кременчуці, Одесі (це домашній лід херсонського «Дніпра») та Вінниці (тут господарюють харківські «Берсерки»). А після шести зіграних турів, як і очікувалося, в лідерах чемпіонських перегонів перебуває «Сокіл». «Дніпро», «Кепіталз» та «Кременчук» тісно суперничають за другу позицію, натомість у ролі аутсайдерів виступають «Тризуб» та «Берсерки». ■

TAKE КІНО

Терен для Сари

Відома американська акторка продюсуватиме стрічку про українського воїна, котрий танцює на протезах

Лада ОСА

Американська акторка, продюсерка й виконавиця головної ролі у серіалі «Секс і місто» Сара Джессіка Паркер стала виконавчою продюсеркою документального фільму «Перший ряд» (Front Row) про трупу талановитих українських артистів балету United Ukrainian Ballet в еміграції. Про це пише видання Variety.

Відомо, що режисеркою стане творчиня стрічки «Насіння обману» Міріам Гуттманн. Продюсуватимуть «документалку» компанія Scenery спільно з підприємством Vanija Venelux. Місію виконавчих продюсерок узяли Сара Джессіка Паркер і Елісон Бенсон — завдяки Pretty Matches Productions разом із The Ruderman Family Foundation.

Проект «Першого ряду» вже презентували на міжнародній телеконференції Mirsom у Канні 16 жовтня. Очікується, що документальний фільм буде завершено у 2024 році.

Сюжет розповідатиме про групу українських танцівників-біженців, які в еміграції створюють нову балетну трупу United Ukrainian

Ballet у Нідерландах, і демонструватиме українську «наполегливість і людський стан на тлі тяжкої війни».

У головній ролі поставив Олександр Будько з позивним Терен, котрий втратив обидві ноги на війні з російськими терористами в Україні й прибув до США на протезування. Невдовзі він познайомився з провідним артистом балету Олексієм Ратманським, коли останній був там на гастролях.

Бійця запросили приєднатися до балетної трупи, й у липні цього року (після 4 місяців репетицій) він станцював на протезах у Каліфорнійському театрі, аби привернути увагу американської публіки до війни в Україні.

«Надати цим танцівникам міжнародну платформу, щоб розповісти свої історії через силу, красу та жорстокість балету, — велика честь

для мене, — зазначає Паркер, яка також є віцеголовою ради директорів Нью-Йорк Сіті Балету.

Фільм «Перший ряд» описуватиме історію про нещастя та стійкість водночас, спустошення через відеозв'язки танцівників з їхніми родинами вдома, поглиблення почуття провини тих, хто вижив.

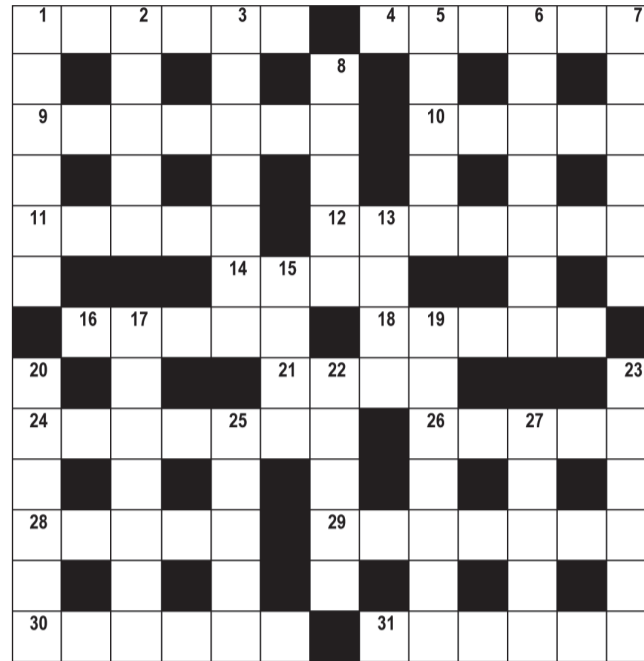
Засновник і продюсер Scenery Айсідор Робертс наголошує: «Стрічка стане захопливим поглядом на світ балету, демонструючи непохитну рішучість і самовідданість групи танцюристів з України. «Перший ряд» — це тонкий і багатошаровий твір, що дає можливість швидко зазирнути у вільний світ труднощів і танцю». Він додає, що участь Сари Джессіки в проекті, «безсумнівно, надасть фільму виміри, що збагачуватимуть та надихатимуть».

Сара Джессіка Паркер.

Олександр Будько із позивним Терен у постановці Жизель. (Фото: @alexeratmanky/Instagram).

КРОСВОРД ВІД МАЛАНКИ №43

По горизонталі:

1. Чоловіча «прикраса». 4. Матеріал для скульптур і для надгробків. 9. Перший (і досі єдиний) космонавт Незалежної України. 10. Головний інгредієнт українського борщу. 11. Сигнал тривоги. 12. Матросський танок. 14. Рибний делікатес. 16. Робочий стіл школяра. 18. Тварина, яка надихнула творців Бетмена на створення свого героя. 21. Бранці, полонені, яких захоплювали турки й татари під час розбійницьких нападів. 24. Кредит під заставу квартири чи землі, на купівлю яких даються ці гроші. 26. Гострий грузинський суп з яловичини з рисом і волоськими горіхами. 28. Вхід до будинку чи кімнати. 29. Середньовічна назва України в Європі. 30. Ягоди калини, зібрані в пучок, грона. 31. Нестерпне бажання пити чи мати знання (в переносному сенсі).

По вертикалі:

1. Український актор, який грає в житомирській команді «30+» в «Лізі сміху». 2. Комедійний серіал, який «1+1» вирішили протиставити нашумілим «Сватам». 3. Вибухівка. 5. Людина, яка живе за принципом «Сила є — навіщо розум?». 6. Ім'я коханої Івана в повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих пред-

ків». 7. Особа, яка очолює духовний навчальний заклад. 8. Український письменник, автор романів «Залишенець» та «Маруся». 13. Те, що забувають порожніми розмовами, відволікаючи від основної теми. 15. Невеликий човен у деяких народів Півночі, схожий на байдарку. 17. Споживач послуг телефонного зв'язку чи інтернет-мережі. 19. Первинні підсвідомі образи, які Карл Юнг узяв за основу своєї психології. 20. Високий міст через яр, провалля чи залізничні колії. 22. Морська рибина. 23. Різдвяна пісня. 25. Споруда для будівництва, стоянки, зберігання і ремонту дирижаблів. 27. Труба або жолоб для стікання води.

Кросворд №42 від 18 жовтня

Наш партнер — Європейський фонд за демократію.

ПРИКОЛИ

Господині на замітку. Сьогодні зрозуміла: коли робиш відбивні, то про москалів краще не думати — виходить фарш.

***
Зустрілися на Брайтоні два одесити. І один іншому каже:
— Ну що, як там ситуація, що кажуть?
— Кажуть, війна.
— А що за війна?
— Росія воює з НАТО!
— Серйозно?
— Так-так, війна, росія воює з НАТО.
— І що, як там?

— Ну як там... під 300 тисяч російських військових загинуло, усі ракети майже витратили, багато техніки поламано, підірвано. Отака ситуація...

— А що НАТО?
— А що НАТО? НАТО ще не під'їхало!
***
Перші 20 років після школи дуже важко звикнути, що канікул більше немає...
***
— Вкажіть ваші недоліки.
— Ліль.
— Ліль і все?
— Ліль перераховувати...

ПОГОДА

26-27 жовтня за прогнозами синоптиків

Київ: хмарно, місцями опади. Вітер південний, 0,7-2,2 м/сек. Температура вночі +5...+6, удень +9...+10. Післязавтра вночі +4...+5, удень +8...+9.

Миргород: хмарно, дощ, місцями сильний. Уночі +6...+10, удень +12...+13.

Вінниця: хмарно, дощ, місцями сильний. Уночі +7...+8, удень +13...+15.

Одеса: хмарно з проясненнями, без опадів. Уночі +13...+15, удень +19...+20.

Курорти Карпат: хмарно, місцями сильний дощ.

Трускавець: уночі +9...+10, удень +13...+15.

Моршин: уночі +9...+10, удень +14...+16.

сонячно

мінлива хмарність

хмарно

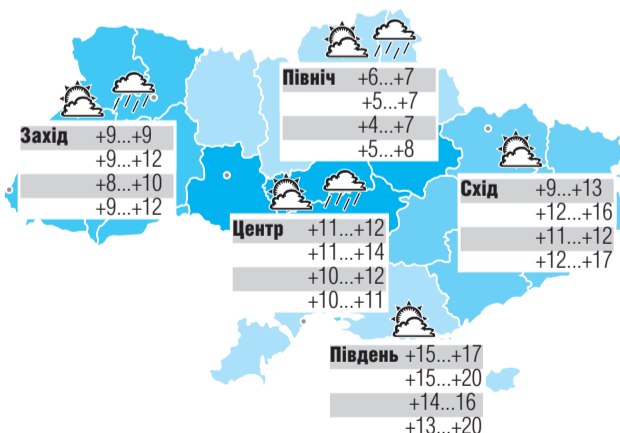
дощ

сніг

дощ, гроза

Передплатні індекси: 60970, 1555

Наша адреса: 03047, Київ, пр. Перемоги, 50

Телефон редакції:

+38 091 625 66 32

Електронна пошта редакції:

ukr.moloda@ukr.net

Рекламне бюро:

reklama-umoloda@ukr.net

Відділ реалізації:

454-84-41

sale_umoloda@ukr.net

«УМ» в інтернеті: <http://www.umoloda.kyiv.ua>

Відділи:

економіки — wagmer@ukr.net

культури, історії, суспільних проблем —

vsamchenko@i.ua

Україна молода

Редактор Михайло Дорошенко

Засновник і видавець —

ПП «Україна молода»

Свідоцтво про реєстрацію:

КВ №3386 від 29.08.98

© Дорошенко М.І., 2013

При використанні наших публікацій посилання на «УМ» обов'язкове.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець. Комерційні публікації виходять під рубриками: «Український виробник», «Позиція», «Банківська справа», «Фінансова експертиза», «Здоровенки були», «Це — працює!», «Знайомтеся — новинка», «Партнерство», «Програми», «Проекти», «Альма-матер», «Продукт», «Протистояння», «Вітасмо», «Любов і шана». Матеріали із позначкою © друкуються на правах реклами

Газета друкується у видавництвах:

«Преса України» — у Києві

Зам. блок № 3009043

«Видавничий дім

«Високий Замок» — у Львові

Зам. блок № 198

Верстка та виготовлення

фотоформ —

комп'ютерний центр

редакції «УМ»,

Газета виходить

щосередини

Тираж 58168